

EESTI METS

METSA JA JAHINDUSE KUUKIRI

SISU:

Ministeriaaldirektor Willi Parchmann †.
Märkmeid püsivmetsamajandusest — E. Saar.
Aegjärgulistest raieetest — H. Kosenkranius.
Metsakasutuse iseloomust — K. Algreve.
Lennubaasid metsaks — K. Puhvel.
Laoplatsidest parvetamise lähtekohtades ja neil toimuvast töist — P. Kadaja.
Metsatehnikum 18-aastane — E. Puide.
Noored käbisid koguma! — K. S.
Metsavahtide vahelise käbikogumise võistluse tulemustest — K. K.
Mõnda metskiitsete vanuse määramisest väliste tunnusemärkide abil — Edg. Vester.
Metsaametkonna kalastamisvõimalustest — K. Jõgise.
Prof. Kaarel Veermets 50-aastane.
Süvine küttepuudega isevarustamise kord — A. L.

Nr. 2 Juuni 1943.

XXI aastakäik

AD

**VÄLJAANDJA: METSADE KESKVALITSUS
KIRJASTAJA: PÖLLUMAJANDUSLIK KIRJASTUSUHISTU „AGRONOOM“**

TELLIMISHIND Rmk. 4.50 AASTAS   Rmk. 2.25 POOLAASTAS   UKSIKNUMBER 40 PENNI

Ajaga kaasassammuv

metsa- ja jahimees

loeb meie ainukest metsanduse ja jahinduse
kuukirja

„EESTI METS“

ARTIKLITE KÕRVAL KÕIGILT
METSANDUSE ERIALADELT
ANTAKSE AJAKIRJAS PIDE-
VALT INFORMATSIOONI
METSJA- JA JAHIMAJANDUST
KORRALDAVAIST MÄÄRUSIST
JA JUHENDEIST.

Tellimiste vastuvõtmine 1943.
aastaks on piiratud tiraaži tõttu
lõpetatud.

Põllumajanduslik Kirjastusühistu

„AGRONOOM“

Tallinn, Suur-Karja 19, postkast 279

„EESTI METS“ KAASTÖÖ ASJUS.

Kuukirja paremaks ja mitmekesisemaks sisuliseks toimetamiseks palutakse lugejaid saata „Eesti Metsale“ rohkesti kaastööd. Kaastööna on soovitatavad artiklid kõigilt metsa- ja puidumajanduse erialadelt, jahindusest, looduskaitsest jne.

Toimetustöö paremaks tehniliseks läbiviimiseks palutakse kaastöö iga numbriga saata toimetusele 1. kuu päevaks. Hiljem saabunud kaastöö tuleb avaldamisele järgneva kuu numbris.

Kaastöö saata aadressil — „Eesti Mets“, Metsade Keskkvalitsus — Tallinn, Falkpargi 4.

Toimetus.

EESTI METS

METSANDUSE JA JAHINDUSE KUUKIRI

Väljaandja: Metsade Keskvälitsus. Kirjastaja: Põllumajand. Kirjastusühistu «Agronoom»
Peatoimetaja: B. TUISKVERE, tel. 478-31 Vastutav ja tegevtoimetaja: K. KULBIN, tel. 433-09
Toimetuse aadress: Tallinn, Falkpargi 4

Nr. 2

JUUNI 1943

XXI AASTAKÄIK

Foto Mecklenburg.

*SA-Obergruppenführer K.-S. LIETZMANN.
Kindralkomissar Tallinnas.*

Ministeriaaldirektor Willi Parchmann †

Saksa Riigimetsadevalitsuse (Reichsforstamt) ministeriaaldirektor Willi Parchmann, metsa- ja puidumajanduse turukorralduse looja, suri ootamatult 13. mail 1943. a.

Kadunu sündis 18. juunil 1890. a. Rosstockis (Meckl.); võttis Esimesest Maailmasõjast osa vabatahtlikuna. Töötas pärast sõja lõppu Lääne-Saksamaal erametsaülemena. Oli 1931. a. NSDAP saadikuna Preisi Maapäeva liige; kaitses Maapäeval innukalt metsamajanduse huve. Parchmann'i algatusel loodi Maapäeval metsamajanduslike küsimuste jaoks erikomisjon, kuna varem käsitati metsamajandust Maapäeval kõrvalise tähtsusega alana põllumajanduskomisjonis.

Olnud 1933. a. peale Riigitoitlusministeriumi metsa- ja puidumajanduspoliitika osakonna juhatajaks, suutis ta tõsta Saksa metsa- ja puidumajanduse väarikasse seisundisse teiste majandusharude kõrval. Kui 1935. aastal asutati Riigimetsadevalitsus (Reichsforstamt) Reichsforstmeister Hermann Göring'iga eesotsas, siis kutsuti uue asutise Puidumajandusosakonna juhataja kohale W. Parchmann. Sellel ametikohal avanesid tal soodsad võimalused varematal aegadel laostunud metsa- ja puidumajanduse taasülesehitamiseks uutal alustel. W. Parchmann'i elutööks kujunes metsa- ja puidumajanduse turukorraldus. Sel alal põhjanev seadus (Gesetz über die Marktordnung auf dem Gebiete der Forst- und Holzwirtschaft) anti 16. oktoobril 1935. a.; järgnenud on kuni käesoleva ajani terve rida elluviimismäärusi ja teostamiseskirju. Seaduste, määruste ja eeskirjade väljatöötamisel ja ellurakendamisel töötas Parchmann suundaandvalt kaasa.

Asjaolu, et uus turukorraldus osutus täiel määral otstarbekohaseks ka praeguses sõjaolukorras, tõendab selle elujõulisust.

Kui Saksa metsa- ja puidumajandus oli seatud kindlale alusele ja antud temale täpsed ülesanded, asus Parchmann metsa- ja puidumajanduse korraldamisele juba kogu Euroopa mandri ulatuses. Ta taotleb üksikute maade koondamist suurruumideks selleks, et puitsaaduste ülejääki vahetada üksikute riikide vahel lepetega korraldatud alustel. Parchmann väljub eeldusest, et mitte ainult Saksamaal ei osutu puit olulise tähtsusega tooraineks, vaid et pärast sõja lõppu algava taasülesehitamise puhul vajab kogu Euroopa tohtul määral puitu. Ta püüab viia tuleviku puidutootmise ja -kaubanduse seadustega ja lepetega kindlustatud korra alusele. Raamiks tulevasele koostööle sel alal osutub Saksa, Taani, Soome ja Rootsi vahel 23. jaanuaril 1942. a. sõlmitud kokkulepe saksa-soome-rootsi-taani komisjoni moodustamise kohta puidutarviduse katmise ühiseks käsitlemiseks Põhja- ja Läänemereruumi maades; selle kokkuleppega ühinesid hiljem Itaalia, Rumeenia, Kroatia, Ungari, Bulgaaria ja Slovakkia. Nii siis ongi juba astunud otsustav samm Euroopa metsa- ja puidumajanduse korraldamiseks uutal, konstruktiivsetal alustel.

Ministeriaaldirektor Parchmann'i elu katkes hetkel, millal tema elutöö oli juba kandmas vilja; kõik tundemärgid näitavad, et tema poolt algatatud ja suurel määral juba ellurakendatud mõtted omavad ka pä-rastsõjaaegse Euroopa metsa- ja puidumajanduses otsustavat tähtsust.

Willi Parchmann'i surmaga kaotas Suur-Saksamaa silmapaistvama töömehe metsa- ja puidumajanduse alal.

Märkmeid püsivmetsamajandusest

E. Saar,

MKV metsamajandusosakonna juhataja asetäitja.

Veel kümnekond aastat tagasi ei hinnatud meil täielikult metsa väärtust ja püüti metsamaa pindala vähendada mitmesuguste ettekäändete abil, peamiselt põllumajanduse toodangu tõstmise ettekäändel. Selgitustöö metsasõprade poolt leidis esialgu vähest tähelepanu ning alles Eesti iseseisvuse viimastel aastatel tõusis huvi metsa vastu märgatavalt, kusjuures nii mõned sajadki hektaarid väheväärtuslikku põllu- ja muud maid metsastati. Teiselt poolt seisavad veel praegugi metsamaast planeeritud maa-alad looduslike karjamaadena, millistena nad küllaldaselt määralt ei teeni põllumajandust ja on ka täielikult välja lülitatud puidutootvusest.

Suhtumine metsasse mitmesugustel ajajärkudel on olnud rahvahulkades väga mitmesugune ja sagedasti ka vildak. Metsale vaadatakse tihti kui loodusannile, mille vastu ei pruugi olla kohustusi, või kui mingisugusele salvele, mille tagavarad on piiramatud. Aga me teame, et ka metsavarad võivad kui mitte lõppeda, siis sedavõrd väheneda, et kaob võimalus rahvamajandust varustada nõutavate materjalidega.

Mitmesugused sündmused rahvaste elus, nagu sõjad, reformid jne., ei jäta puutumata ühtki majandusharu. Ka metsamajandus peab niisugustel juhtudel tooma ohvreid, sest puitaine tema mitmekülgse kasutamise tõttu on üks nõutavam ja ka kergesti kättesaadavam loodusvara. Kui kunagi varem ei ole täielikult mõistetud metsa riigi- ja rahvamajanduslikku tähtsust, siis peaks see nüüd kõigile selge olema juba sellepärast, et sooja toa külmil talvapäevil on võimaldanud mets, rääkimata paljudest muudest hüvedest.

Metsamajanduse eesmärgiks on tööstuse ja majanduse kaugeleulatuv ja püsiv varustamine puitmaterjalidega. Püsiva varustamise eelduseks on esiteks, et kõik metsakasvatamiseks määratud maa-alad oleksid pidevalt kaetud kasvukohale sobiva puuliigiga või vähimalt raiekohtade uuenemine vastava puuliigiga peaks sündima lühima aja jooksul, ning teiseks — püüda tõsta puistu produktiivivõimet, s. o. juurdekas-

vu. On need nõuded täidetud, siis on ka kindlustatud püsiv metsakasustus.

Metsakasustus teatavasti jagatakse eelja lõppkasustuseks. Eelkasustuse ülesandeks on puistu juurdekasvu ja tehnilise väärtuse tõstmine, hoolitsemine puistu tervisliku seisukorra eest ning puistute kindlustamine tuule, päikese ja teiste mõjude vastu. Lõppkasustus võimaldab koha uuele tõusvale generatsioonile. Seda võib võrrelda küpse vilja koristamisega. Mida suurem ja väärtuslikum on saak, seda suurem on rõõm. Metsamehe ülesandeks ongi kõigi abinõudega suurendada puistu tootivõimet ja väärtust. Kui põllumees võib näha oma töövilja juba sama aasta sügisel, siis metsamees näeb seda väga harva, enamasti mitte kunagi. Nii nõuab mets oma pika kasvuperioodiga ettenägelikkust majandamises ja ettevaatlikkust kõigis toiminguis, mis metsas ette võetakse, sest tehtud viga on siin raske parandada.

Sõjaaeg nõuab ka meie metsalt suurimat panust. Kõikide silmad on pöördud raieküpse metsa poole, eriti sinna, kust raiumine on hõlpsamini teostatav ja väljavedu kergem. Paratamatult tekivad neisse osadesse lagendikud, mis püsivmetsamajanduse hüvides peaksid saama uuendatud. Lehtpuu-alad harilikult uuenevad lühima või pikema aja jooksul loomulikult teel juure- või kannuvõrsust või ka seemnest. Raskem on okaspuu-alade uuendamine. Loomulikult teel uuenemine nõuab meie oludes kohati pikemat aega — 10—12 aastat, vahest isegi rohkem, milletõttu tuleb asuda kultiveerimisele. Ka siin on teatavasti raskusi nii seemne kui ka tööjõu vähesuse tõttu. Sügavpinnalised kuuse-alad uuenevad tihti ka lehtpuudega, mis püsivmetsamajanduse seisukohalt vaadatuna pole õige, kuid sõjalaulorra tõttu tuleb sellega leppida. Hiljem on võimalusi vastavate hooldusraiate ja kultuuride abil asja muuta nii, et rahvamajanduse nõuded ühe või teise materjali osas leiaksid täitmist. On tarvilik, et kõik võimalused, mis sõjalaulukorras olemas, saaksid kasutatud uue metsa-generatsiooni loomiseks.

Nagu tähendatud, on kõik tähelepanu pööratud raieküpsile puistuitele, kuid tagaplaanile jäävad noored ja tihtigi keskealised puistud, s. o. see osa metsast, millele rajame oma tuleviku lõppkasustuse. Et katta oleviku ülekasustust, peame tahes või tahtmata juba aegsasti mõtlema, kuidas seda teha. Tekkivate lagendikkude metsamise kõrval peame tõstma kasvava metsa tagavara. Kuna tagavara oleneb otseselt juurdekasvust, mille all meie harilikult mõistame jänepuumassi juurdekasvu, siis viimase tõstmisega tõstame ka tuleviku tooki. Noorte ja keskealiste puistute harvenduse ja põimenduse, s. o. läbiraumise näol, on see kindlasti saavutatav. Praktika ja uurimused on näidanud, et puistu tihe seis, samuti ka tugevad läbiraumised, ei vii sihile lähemale, küll aga viivad parematele tulemustele sagedased ja mõõdukad läbiraumised B- ja C-kraadi piires alapõimenduse või nõrga ülapõimenduse juures. Raske on otsustada, milline on õige läbiraumise kraad. Normaalseks liituvuseks võib pidada, kui okste tipud üksteist ainult riivavad, mis vastaks B-kraadile; C-kraadile vastaks lahe seis, s. o. kui kroonide vaheruum on ainult nii suur, et hiljemalt aastaid 10 pärast oleks puistu jällegi täiesti liitunud. Eriline ettevaatus olgu pühendatud läbiraumistele kuusepuistuis, kuna siin on hädaoht kõige suurem, eriti tuule näol. Korraga tugevasti läbiraitud kuusepuistud muutuvad tuule suhtes ebakindlaks, juurekava saab alatiste tuulte kõigutamiste läbi rikutud, vähendades sellega kasvujõudu, mille läbi suureneb üraskite hädaoht. Tuleb hoiduda ka häilide tekitamise eest, sest nagu tähelepanekud näitavad, on häilide tuulepoolsed servad alatises tuule ja üraskite ohus. Arvestades, et kuusepuist juba nüüd etendab majanduselus suurt osa ja ei ole kahtlust, et see tulevikus veelgi suureneb, siis ei tohiks kuusepuistute pindala mingil tingimusel vähendada ja metsamajanduslik tegevus olgu suunatud kuusepuistute toodangu suurendamisele.

Kauemat aega on kestnud vaidlus metsateadlaste peres, millist puistut eelistada, kas puht- või segapuistut. Segapuistute produktiooni suuruse ja segu vormi üle uurimusi on vähe, kuid arvesse võttes asjaolu, et segapuistuis kasutatakse pinnas

vastavalt omadustele puuliikide poolt täiel määral ja et segapuistud on tuulekindlamad ning üraskite oht neis väiksem, siis tuleb arvata, et üldtook segametsas on suurem, mispärast segamets peaks olema tulevikus valitsev vorm metsamajanduses. Ka seda asjaolu tuleb läbiraumiste juures tõsiselt silmas pidada ja kuigi küttekriisi tõttu oleks tarvilik lehtpuuliikide väljaraja, peaks see sündima sellises ulatuses, nagu seda lubab metsa seisukord.

Produktiooni tõstmisel on tähtis, et puistud oleksid ruumiliselt nii jaotatud, et nende kasutamisele võtmisel ei saaks hädaohtu viidud naaberpuistud. Päike ja tuul mõjuvad tihti kahjustavalt produktioonile ja tormid hävitavad terved puistud. Arvukates töödes on metsateadlased eriti tähelepanu juhtinud ruumilisele korraldusele. Sõjaolukorras on paratamatu loobumine mõnestki nõudest selles suhtes, kuid, mis võimalik teha, seda peaksime tegema. Eriti tähtis on, et tuulepoolsed metsaservad oleksid tuulekindlad. Seks tuleb metsa kvartaalsihtide ja teede enamustuulte-poolsed servad 20—30 m laiuselt tugevasti harvendada, et saavutada madalat krooni seisu ja tugevat juurtekava. See töö tuleb läbi viia läbiraiate puhul noortes puistutes, et anda aega puudel vastavaks kohanemiseks. Kõrgemas vanuses oleks see juba hilja ja loodetud kasu asemel saavutaksime kahju, viies puistu tuule ja tormi hädaohtu, nagu seda oleme küllalt kogenud ebaotstarbekalt läbiviidud turberaiete puhul, kus stabiilsed servad on hõrendamise läbi muudetud labiilseteks ja seega terve puistu osa tuuleohtlikuks. Muutes metsaservad tuulekindlaks, muudame ka üksikud kvartaalid iseisvamateks, mistõttu võime puistu produktiooni tõusu halvamata talitada vabalt metsamajanduslikes kavatsustes.

Ekstenstiivse metsamajanduse juures on pearõhk pandud lõppkasustusele. Intensiivne metsamajandus nõuab, et saaks kasutatud ka see osa, mis mets võimaldab kuni raieküpsiks saamiseni. Kultuuride tegemisel istutame hektaarile 5 000—10 000 taime, loomuliku uuenemise juures tekib neid palju rohkemgi. Raieküps puistu aga sisaldab 500—1 000 puud, millest näeme, et metsa kasvuaega vältel, 60—80 aasta jooksul, langeb puistust välja valdavam osa puid. Enamuse väljalangevatest puudest võime läbi-

raiumiste puhul ära kasutada kas kütte- või isegi tarbematerjalina, vastasel korral häviksid need metsas. Seda aga praegusel küttekriisi ajal ei tohiks mingil tingimusel lubada.

Püsiva metsamajanduse huvides peaksime rohkem tähelepanu pöörama läbiraiumistele, s. o. harvendusele ja põimendusele,

ja keegi ei tohiks seda pahaks panna, kui teda juhitakse sellisele tööle, või ta peab kütteks tarvitama kas või hagu, eriti maal, mida võimaldavad meie noored puistud küllaldasel määral. Kuid ainult teadliku ja sihikindla tööde juhtimisega saavutame eesmärgi.

Aegjärgulistest raietest

H. Kosenkranius,
Metsatehnikumi direktor.

(Järg)

Võrreldes aegjärgulistele raieviisidele sobivaks osutunud männimaid 1933. a. koostatud metsakorralduse kavaga turberaiekohtadeks määratud aladega, selgub, et siin leidub suuremaid lahkuminekuid. Metsakorralduse kavaga määrati raielangiks Sõmerpalu metsandikus paljasraieks 50% raiutavast pindalast ja turberaieks ülejäänud 50% (redutseeritud pinda). Kooraste metsandikus oli vahekord 41% ja 59%. Sealjuures määrati paljasraieks I, osalt III ja kõik IV ja V tüübirühma*) männikud, kuna turberaieks kõik II ja osalt III tüübirühma puistud. Võrreldes neid eeltooduga nähtub, et just V tüübirühma, Sphagnumi klassi metsad soomaadel uuendusid soodsalt turberaie näol (Sõmerpalu metsandik kv. kv. 178—180 ja teised), kuna seevastu metsakorralduse kavaga turberaieks määratud laanetüübi metsades see raieviis kõlbab vaid õige piiratud ulatuses ja nimelt seal, kus mineraalmaa oli kaetud huumuse või õhema turbakihiga, nagu eespool tähendatud Tammesilla vahtkonnas. Seevastu suuremalt jaolt osutus turberaie käitis laanetüübi metsades ebasobivaks raieviisiks. Nii oli teda projekteeritud mitmes kohas suure rohukasvuga maadel, kus vana metsa harvendamisel tekkis rohukasv, kuid mitte uuendus. Selletõttu oldi sunnitud need alad kiires korras paljasraiena likvideerima ning kultiveerima.

*) Tüübirühmad metsakorralduse kava järele on järgmised: I — palumets, II — laanemets, III — salumets, IV — lodumets, V — Sphagnumi klass.

Ka vähese rohukasvuga laanetüüpi liigitatud männikuis ei saa turberaie pooldada, kuna see ei annud rahuldavaid tagajärgi. Selle vastu näib olevat siin sobivaks raieviisiks sakiline veerraie.

B. Aegjärgulisi raieid kuusikuis.

1933. a. metsakorraldusega määrati Sõmerpalu metskonna mõlemas metsandikes kuusemajanduses lõppraieviisiks 100% turberaie. Tuleb imetleda seda kergust, millega said metsakorraldajad üle küsimusest, mis annab kohalikkudele metsameestele nii palju peamurdmist. Kuidas metskonnas, kus esineb kuusikuid õige erinevais kasvukohtades, I—V bon., mineraalmaal ja kuivendatud sool, kõiki neid saab majandada ühise šablooni põhjal. Mainitud Sõmerpalu metsandiku metsakorralduse kava III peatükis — endine majandus metsandikus — võime lugeda, et metsandikus on tehtud igasuguseid katseid raiesihituse, langi liitumisviisi ja langi laiuse muutmisega (on tarvitatud kitsaid lanke). Pealeselle on tehtud katseid pesa- (häll), palistus- (veer) ja Dauerwaldi-raieviisidega ning turberaiega. Edasi leitakse, et „saavutatud tagajärjed tõendavad pealeselle veel, et käesolevas metsandikus loomulik uuendus ei väärigi neid suuri jõupingutusi, mis endise majapidamise ajal on tehtud“ ja et „pearaie juures metsa pinna ja massi liig tükeldamisel esinevad veel teised negatiivsed küljed, mida ei või tähele panemata jätta, nimelt: a) tuulemurru hädaoht pinna ja massi poolest killustatud vanas metsas, b) metsakorralduse kulude

suurendamine ning kontrolli arvestuse raskendamine äärmuseni purustatud pinnal ja massil“.

Ja lõpuks leitakse, et „metsanduslikult õigustatuks jääksid loomuliku uuenduse eesmärgile ainult järgmised järeleandmised, nagu a) süstemaatiline turberaie, kus enne raiutakse halvemad ja viimati paremad puud (seemendajad), b) langipealse maakatte lõhkumine juba langi sisseajamisel“ jne.

Pealeselle, kui olid alavääristatud metsaülem Bergmann'i*) osalt õige tulemusrikkad pingutused loomuliku uuenduse saavutamiseks, tegi metsakorralduse üllatava lõppjärelduse: lõppkasutus kuusemajanduses 100% süstemaatilise (peaks olema šabloonilise — autor) turberaie näol!

On tõenäoline, et turberaie soodustamiseks metsakorraldajate poolt on kaasa mõjunud just Sõmerpalu metskonnas sel alal tehtud katsed, kuid tuleb nentida ja rõhutada seda, et Bergmann'i poolt teostatud raietel oli vähe ühist metsakorralduse kavades ettenähtud „süstemaatilise“ turberaiega, vaid tema poolt oli kasutatud mitte šablooniline, vaid individuaalne raieviis, segu turbe-, valik-, häil- ja veerraie võtetest sõltuvalt maapinna ja metsa seisukorrast. Sellega ongi seletatavad sel alal saavutatud rahuldavad tagajärjed. Ka oleks pidanud metsakorraldajaile silma torkama asjaolu, et turberaieid oli projekteeritud ainult sinna, kus oli eeldusi nende õnnestumiseks, mitte aga eranditult igalepoole.

Mis on nüüd „süstemaatilise“ turberaie head ja halvad küljed? Nagu Dengler oma raamatus „Waldbau“ näitab, arendati Saksamaal suurepinnalist turberaieid eriti möödunud sajandi algul ja see oli sobiv peamiselt pöögimetsades. Kuusikuis on see raieviis tuulehädaohtu tõttu enamasti kõrvale jäetud ja asendatud sobivamate raieviisidega. Head küljed on lihtsus, õnnestumise korral küllaldane pinnakaitse ja uuenduse saavutamine suurel pinnal korruga. Halvad küljed ebaõnnestumise korral: pinnase rohtumine, tuulehädaoht, järeikasvuline vigastamine raie ja veoga. Veaks on ka sõl-

*) W. Bergmann oli Sõmerpalus metsaülemaks ligi 30 aastat, s. o. kuni 1938. a. 1938.—1942. a. oli seal metsaülemaks selle kirjutise autor. Käesolevad tähelepanekud on tehtud viimatinimetatud ajavahemikul.

tuvus seemneaastaist. Seemneaastale eelneval talvel tuleb raiuda eriti rohkesti (seemendusraie). Kuna aga metsakorralduse kava ei näe ette võimalust üksikuil aastail raiuda rohkem kuusemajanduses männi- või lehtpuumajanduse arvel ja ümberpöörduvalt, siis on kuuse seemneaasta ärakasutamine turberaie nõuete kohaselt seotud raskustega.

Turberaie šabloonilise rakendamise vastu kuusepuistus võtab sõna „Eesti Metsas“ (1934 — 11) B. Tuiskvere, kes asub selle raieviisi suhtes Lõuna-Eesti kuusemetsades üldiselt eitavale seisukohale, eriti sellega seoses olevate tuulekahjustuste pärast.

Ei saa salata, et tuulekahjustuste tõttu ning pinnase rohtumise pärast nimetatud raieviis on võitnud meie metsameeste seas ebapopulaarsuse, olgugi et rohke tuuleheite põhjustajaks on olnud tihtilugu liiga ettevaatamatu raiekäsitlus.

Sõmerpalu metskonnas on kuusikuis 1933.—1937. a. raiumisega alustatud turberaie lank 106,4 ha-l, mille kohta toon andmed alljärgnevas tabelis. Ülevaatus teotati 1942. a. kevadel, kusjuures selle aasta hea seemnesaak ei olnud saanud veel mõju avaldada.

P i n d h a - d e s

Muldikond	Õnnestunud	Eeldusi õnnestumiseks või osaliselt õnnestunud	Selguseta	Ilmselt ebaõnnestunud	Kokku
Turbamaa . . .	0,6	23,7	13,3	—	37,6
Mineraalmaa . .	—	17,1	18,4	33,3	68,8
Kokku . . .	0,6	40,8	31,7	33,3	106,4

Mainitud lankidel alustati raiumisega 1933. a. — 16,5 ha, 1935. a. — 25,1 ha, 1936. a. — 21,5 ha, 1937. a. — 43,3 ha. Sealjuures oli raiutud üks kord 21,1 ha, 2 korda 76,4 ha, 3 korda 4,2 ha, 4 korda 4,7 ha, kusjuures koristusraieni ei oldud veel kusagil jõutud.

Nagu tabelist nähtub, ei ole tagajärjed mitte igalpool rahuldavad. Metsakorralduse kavas ettenähtud 10 a. periood turberaie lankide uuenemiseks on liiga lühike, tuleb

keskmiselt arvestada 15 aastat esimesest raiest kuni lõppraieni. Seda muide juhul, kui eeluendust polnud enne olemas. Ka vähendab aeglane ja ettevaatlik raiekäsitus tuulehädadohtu.

Siiski jõudsin otsusele, et metskonnas sobivad süstemaatilise turberaie läbiviimiseks ainult turba pealispinnal asuvad kuusikud, ükskõik kas on tegemist paksu turbakihiga kuivendatud sooga või õhukese turbakihiga kuivendatud metsadega. Seda arvamust ei saanud kõigutada ka 1943. a. kevadised tormikahjustused, mis olid Lõuna-Eesti kuusikuis eriti rängad. Saadud andmeil on olnud tormikahjustused Sõmerpalu metskonna Tammesilla vahtkonna turberaielankidel siiski üle ootuste väikesed, olgugi et on tegemist enamuses pehmepinnaliste kasvukohtadega. Suuremaid kahjustusi oli seal, kus leidus puistuis kooreüras-kite rüüste tagajärjel tekkinud auke, eriti puistu edelapoolsel, s. o. tormipoolsel äärel. Siitkaudu torm pääses langi sisemusse.

Üldiselt hinnati murtud ja heidetud puude massi 120 tm-le, mis umbes 40-ha turberaielankide pindala kohta poke kuigi palju.

Loomulikult tuleb säärastel turberaielankidel toimida äärmise ettevaatusega, et vähendada tuuleohtu. Männid ja osa lehtpuid jäävad selgroona jalale. Ka ei saa šablooniliselt lähtuda seisukohast, et halvemad puud tuleb raiuda enne, paremad viimati, nagu soovitab metsakorralduskava. Vastupidi, tehniliselt head, sihvakad, kuid lühikese võraga pund tuleb enne kõrvaldada, kuna vastavalt võrale on ka nende juurekava nõrgalt arenenud. Ka annavad nad vähem seemet kui mõned küttepuu iseloomuga, kuid pika võraga ja tugeva juurekavaga puud. Tuulehädadohu vähendamiseks tuleb läänepoolsed ääred terveks jätta ning turberaie alad projekteerida sinna, kus nad naaberpuistust on kaitstud. Raskusi on ka raietega, kui uuendus on õnnestunud. Tuleb oodata sügavat lund või pehmet ilma ja siis töödega rutata. Kui on tegemist rohkete taoliste raiekohtadega, siis sellega on loomulikult raskusi.

Ka mineraalmaaladel õnnestus turberaie kohati. Tavaliselt oli siin aga tegemist puistutega, kus vana metsa sisse on tekkinud angud-häilid, kus uuendusgrupe on olemas. Vana metsa hõrendamisega ümber häilide võimaldame uuenduspesade laieme-

mist. Kuid siin pole õieti enam tegemist süstemaatilise turberaiega, vaid häilraiega, raieviisiga, nagu seda viimasel ajal metsakorralduses vastavail kohtadel soovitakse.

Kõige halvemaid tagajärgi saavutati turberaiega suure rohukasvuga I ja II bonmaadel. Pinnase rohtumine oli siin vältimatu ja uuendus väga visa tulema. Tuleb teha palju täiendusi istutamise teel. Sealjuures peaks aga loomuliku uuenduse saavutamine teiste raieviisidega olema teostatav, nagu lubab oletada põhjaserval tekkinud loomulik kuuse-uuendus.

Eespool selgitatud põhjustel ei tahaks turberaie käitise juurde peatuma jääda, või selle kõrvale jättes tagasi minna paljasraie juurde. Mina ei tahaks eitada, et pean isegi paljasraiet kunstliku uuendamisega paljudes kohtades sobivamaks raieviisiks turberaie. Tuleb leida paremaid ja sobivamaid raieviise, sest kuusk loomu poolest oma varjusallivusega ja öökülma kartlikkusega ei ole sobiv paljasraiel kasvatamiseks, pealegi, kus võinne kultiveerimise kulused osaliselt säästa.

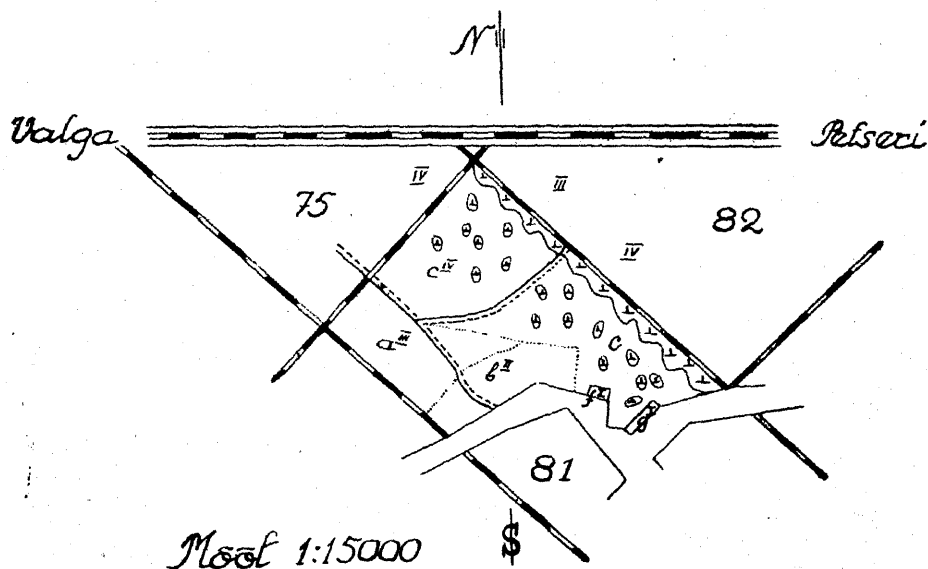
Valikraie ei ole meil riigimetsas läbiviidav. See on talumetsa, s. o. väike-metsa raieviis. Selle raieviisiga katsetas metsaülem Bergmann Sõmerpalu metsandikus kv. 136, kus asub tema loodud nn. Dauerwald, mis ei ole tegelikult midagi muud kui valikraie mets. Praktelist tähtsust sel raieviisil meie suurtes metskondades ei ole, välja arvatud ehk erandjuhtudel. Peale tehniliste raskuste kaob meil siin käest ruumalaline korrastus. See raieviis ei võimalda saada suur-metsamajapidamises vajalikku ülevaadet. Kõigil teistel raieviisidel, olgu see siis häil-veeruendusega valiklank-raiekäitis või kombineeritud häil-veerraiekäitis, nende kõikide kaudu saavutame paljude väikeste langikestega lõpuks jälle suuremaid enamvähem ühevanuseid puistuid.

Viimasel ajal on Sõmerpalu metskonnas katsetatud kombineeritud veer-häilraie-käitisega, raieviis, mis oma painduvusega peaks olema sobiv just kuusikuis. See raieviis on välja töötatud Bayeris v. Huber'i poolt. Raieviis põhjeneb kogemusel, et kuuse-uuenduse tekkimiseks on sobivaim põhjapoolne puistu veer, kuna seal on niiskused olud parimad. Läänepoolne serv, kus sa-

muti niiskuseolud on rahuldavad, pole tuuleohtu tõttu selleks sobiv. Et uuendus tekib kergesti soppides, selleks on raie veerele antud sakiline, õieti hõlmlik kuju. Raiutaval veerel kasutati paljasraiet, võib aga kasutada ka turbe- ja valikraiet. Et kiirustada raie edasinihkumist, selleks kasutatakse veerraiega ühel ajal häilraiet. Allpool toon joonise tema rakendamisest Sõmerpalu metsandikus kv. 81.

kiilturberaieid jne., kuid selle juures siinkohal ei peatu.

Maapinna ettevalmistamist aegjärgulisel raielankidel loomulikule uuendusele kaasaaitamiseks on harrastatud võrdlemisi vähe. Enamasti tehti seda lappide viisi. See maapinna ettevalmistamise viis pole aga kuigi otstarbekohane, sest esiteks hõlmab see liiga väikest osa metsaalust pinda, ja teiseks pole seal uuenduse tekkimise tingi-

Veer-häilraie Sõmerpalu metsandikus kv. 81 peal.

Hõlmlik äär sulatab endasse uuenduse tekkides ja edasi nihkudes häilides tekkinud uuendusrühmad. Häile suurendatakse raiumise teel vajaduse kohaselt. Sealjuures pole selle raieviisi otstarbeks mitte puhtkuusikute asutamine. Põhjaserval on teretunud ka teised puuliigid, nagu mänd ja lehtpuud; seda muide peamiselt juhul, kui põhjaserv likvideeritakse lageraiena. Häil aga on peamiselt kasutatav varjusallivate puuliikide, s. o. kuuse kasvatamiseks.

Puude raiumine ja äravedu vana metsa kaudu sünnib takistusega. Uuenduse purustamist pole karta. Esimene taoline raie teostati 1939./40. a. Metsandusliku Uurimisinstituudi korraldusel. 1942. a. hea seemneaasta peaks soodustama selle õnnestumist.

Edasi kavatseti rakendada katse eesmärgil veel teisi raieviise, nagu Eberhard'i

mused eriti soodsad, sest savi paatub ja turbamuld kohrutab. Ka on käsitsi maapinna ettevalmistamine suurel pinnal kallis ning tööjõu puudusel igakord mitte teostatav. Et aga maapinna ettevalmistamine, eriti seemneaasta eel, võib tõhusalt kaasa aidata uuenduse kordaminekuks, on selge. See peaks sündima hobusega veetava tööriistaga, nagu seda teostatakse Saksas ja Rootsis. Ühe säärase tööriista ehitamiseks oldi omal ajal dr. Reim'iga ühendusse astunud, kuid sõda tõmbas sellest kavatsusest kriipsu läbi. Olgu veel tähendatud, et eespool mainitud turba pealispinnaga kuusikuis ei olnud pinda ettevalmistamine vajalik, kuna metsauuendus toimub siin takistamatult, ainsaks häirivaks teguriks on kuuse seemneaastate perioodilisus. Kuna viimane hea seemneaasta oli 1935. a., väiksemal määral leidis käbisid ka veel 1936. ja

1938. a., siis pikk vaheaeg seemnesaagi alal kuni 1942. a. seemneaastani oli tõsiseks ta-
kistuseks loomuliku uuenduse tekkimiseks.

C. Aegjärgulisi raieid lehtpuupuistuis.

Metsakorralduse kavaga oli Sõmerpalu
metsandiku lehtpuumajanduses raiumiseks
määratud lageraiena 68% ja turberaiena
32%. Kooraste metsandikus oli vahekord
turberaie kasuks koguni 20 : 80. Turberaie-
ga sooviti saavutada segapuistuid kuuse-
enamusega. Arusaadavatel põhjustel oli
selle probleemi lahendamine veel tunduvalt
raskem kui kuusikuis. Turberaie kohtadeks
oli eriti rohkesti valitud haava-enamusega
I—II bon. puistuid, koosseisuga 4—6 haa-
ba, 3 kaske ja 1—3 kuuske. Sellises metsas
tavalise turberaiega saada kuuse-enamuse-
ga loomulikku uuendust, see oli probleem,
mis on jäänud tänaseni lahendamata. Kuna
selle kordaminek juba puhtteoreetilistel
kaalutlustel tundus kahtlane, pealegi aeg-
järguliste raiete ettemärkimine nõuab
ametkonnalt rohkesti tööd, siis otsustasin
esmajärjekorras püüda rakendada aegjär-
gulisi raieviise eespool kirjeldatud männi-
kuis ja kuusikuis. Lehtpuumajanduses jää-
di väheste eranditega paljasraie käitise
juurde peatuma. 1935.—1938. a. välja-
aetud turberaie lankidel pole nimetamisväärs-
et uuendust tekkinud. Kohati katsetati 2 a.

kuuseseemikute istutamise-
ga turbe alla ilma maapinna ette
valmistamata. Taimed
läksid kasvama hästi, kuid kordaminekust
rääkida on veel varajane.

Lõpuks veel mõni sõna töö tehnilise ja
rahalise külje kohta.

Loomulikult on aegjärguliste raiete ette-
valmistamine töö, mis nõuab tegijalt palju
tähelepanu, töösse süvenemist ja rohkem
aega kui lageraie käitis. Siinjuures ei tohi
olla mingit šabloonlikkust ega pealiskaud-
sust. Ühtlasi on see aga töö, mis pakub
tegijale rahuldust ning hoiab teda samast
üksluseks tükitöö tegijaks. Pole tööd, mis
rohkem arendaks metsamehe silma, kui
puude ettemärkimine aegjärgulistes raietes
tema erijärkudes.

Mis puutub raietööde kuludesse, siis Sõ-
merpalu metskonnas makseti 1941./42. a.
aegjärgulistel raielankidel keskmiselt 10%
kõrgemat töötasu kui sama boniteedi lage-
raietes. See teeb välja 1-ha redutseeritud
pinna kohta enamkulu umbes Rmk. 20.—.
Kui meie selle kuluga saavutame rahuldava
metsauuenduse, siis tuleb seda lugeda
odavaks.

Olen teadlik, et praegune aeg ei võimalda
suuremal määral keerulisemate raiekäiti-
te rakendamist. Olen siiski arvamisel, et
aegjärgulised raieviisid leiavad meilgi
tulevikus rohkem kasutamist.

Metsakasutuse iseloomust

K. Algvere,

Märjamaa metsaülem.

(Järg)

Varakult algavate ja tihti korduvate
põimendusraiate kaudu, mis hiljem vahe-
tult üle lähevad uuendusraieteks, väljalan-
gev puukogus võetakse tavalises korras ka-
sutamisele. Kui aga põimendused jäävad
ära, siis väljalangemine läheb oma rada
juba surnud puude näol.

Elkasutus sel puhul koosneks vaid sur-
nud metsast.

Metsamajanduse intensiivsuse määratle-
mise seisukohalt on seepärast ka oluline
teada, kas hooldusraied teostatakse õige-

aegselt või on tegemist vaid surnud puude
koristamisega. Et sellele küsimusele saada
rahuldavat vastust, osutub teataval määral
tarvilikuks eraldada surnud mets tavalise
normaalse kasutuse hulgast ja vaadata sel-
lele kui erikasutusliigile, mille kasutamise-
levõtmine on tingitud looduslikest tegureist,
s. o. mille kasutamine on dikteeritud loo-
duse poolt ja mitte metsamajandaja tah-
test. Eesti riigimetsade senise metsakasu-
tamise iseloomustamisel on selline eralda-
mine vältimatu.

2. Metsakasutuse senine iseloom Eesti riigimetsades ja milliseid järeltusi siit peame tegema.

Ülevaate kasutusliikide vahekorrast Eesti riigimetsades ajavahemikul 1930—1940 annab allpool toodud tabel.*)

Aasta	Üldine puidu kasutus 1 metsamaa ha kohta tm	Lõppkasutus	Eelkasutus (hooldusraied)		Surnud mets
			0/0	0/0	
1930/31	2,2	73	3		24
1931/32	2,3	74	3		23
1932/33	2,9	75	3		22
1933/34	3,4	78	3		19
1934/35	3,0	76	3		21
1935/36	3,0	69	4		27
1936/37	3,0	67	6		27
1937/38	2,9	68	6		26
1938/39	3,1	64	6		30
1939/40	3,3	75	4		21
10 aasta keskmine	2,9	72	4		24

Toodud tabel on ajajärgu kohta enne bolševike maaletulekut. Kolme viimase aasta metsakasutuse suuruse ja iseloomu kohta puuduvad veel täpsed kokkuvõtted. Tuleb siiski eeldada, et üldkasutus viimaseil aastail on olnud möödunud aastakümne keskmisest suurem ja hooldusraiete osatähtsus selles veelgi vähem.

Mida kõnelevad eespool esitatud arvud? Kõigepealt seda, et lõppkasutus on moodustanud ligi $\frac{3}{4}$ üldisest puidukasutusest ja on ületanud eelkasutuse — hooldusraiete osa keskmiselt 18 korda. Surnud mets samal ajal on moodustanud lõppkasutusest $\frac{1}{3}$ ja on ületanud hooldusraiete osa 6 korda.

Tähelepanelikuks teeb siin kõigepealt surnud metsa suur kogus, mis absoluutarvudes teeb välja ümmarguselt $\frac{1}{2}$ miljonit tihumeetrit aastas. Olgu siinkohal veel kord selgituseks öeldud, et surnud metsa nime-tuse all meil mõistetakse ka tuulemurtud, putukate poolt asustatud ja teisel teel vi-gastatud puid, mis tegelikult ei tarvitse

*) Raiumisi asundamisele määratud metsamaadelt selles ei ole arvestatud. Jaotas kasutusliikidesse on läbi viidud endiste eeskirjade kohaselt selle muudatusega, et surnud mets on eelkasutuse osast eraldatud ja arvatud erikasutusliigiks.

igakord olla füüsiliselt surnud. See nime-tus on kujunenud meie metsanduslikus praksises üldmõisteks puistu koosseisust loomulikul teel, s. o. mitte inimese tahtest tingitud väljalangevatele puudele, vaata-mata sellele et inimene oma vaheleastumi-sega väljalangemise protsessi mõnel juhul teataval määral kiirendab. Suurema ena-muse surnud metsa kasutusliigist moodus-tavad siiski ka tegelikult juba metsakuivad puud. Seega üldtähendatud surnud metsa kogusest üks osa on läinud kasutamisele täies väärtuses, teine osa on aga tulnud realiseerida tunduvalt odavamalt kui sama materjali eest oleks saadud selle õigeaeg-sel realiseerimisel. Ametliku kännuraha-tabeli järele oli jalalkuivade okaspuude taksihind omal ajal näiteks kuni 40% too-retest puudest odavam. Lehtpuude juures on väärtuse vähenemine puu suremise, resp. ärakuivamise, tagajärjel veelgi suu-rem, eriti tüvede juures, millest toorelt oleks saadud tarbepuitu.

Siinkohal ei saa jätta mainimata, et sur-nud metsa kogust möödunud aastakümnel on üldiselt suurendanud varematest aasta-dest koristamata jäänud tagavarad ja tule-vikus sellisel hulgal surnud puid tõenäoli-selt ei esine. Siiski kerkib küsimus, millega seda seletada, et meie metsades üldse on tekkinud nii suurel hulgal surnud puid, pealegi igalpool ei ole kaugeltki suudetud kõiki ära koristada.

Üheks põhjuseks kõigepealt näib olevat vanade üleseisnud puistute esinemine, nagu selgub esitatavast vanuseklasside va-hekorra ülevaatest seisuga 1. IV 1940, mis on järgmine:*)

120-a. ja vanemad	81—120-a.	41—80-a.	1—40-a.	Metsa
30/0	180/0	300/0	430/0	60/0

Surnud puude massilisele tekkimisele ja olemasolule vanades raieküpsuse saavuta-nud ja üleseisnud puistutes tuleb vaadata kui loomulikule nähtasele sellel juhul, kui

*) Andmed tuginevad ametlikele arvannetele, mille järele metsamaa kogupind oli 693.960,8 ha, sellest okaspuumetsaga kaetud 451.938,6 ha, lehtpuumetsaga kaetud 202.568,8 ha ja metsata 39.453,4 ha.

inimene oma tegevusega ei sega vahele ja enda huvides õigeaegselt kuivama hakka- vaid puid ei korista.

Puistute vanaduse vahetõrge ei anna aga veel täit selgust metsade koosseisu moodustavate üksikpuude vanaduse vahetõrrest ja tegelikult raiekõpsuse saavutanud puude olemasolust.

Endisel ajal mõisametsades metsakasutamine teostus peamiselt valikraie teel. Selle tagajärjeks oli mitmesuguse vanusega puistute tekkimine, mis suurema või väiksema vanusevahega domineerivad tegelikult ka praegu. Säärase mitmesuguse vanusega puistu iseloomustuseks on, et samal ajal, kui üks osa puudest on jõudnud raiekõpsusesse ikka ja on oma vanuse piiiril, teine osa on veel täis elujõudu, paremas kasvua- eas ja võiks püsida veel aastakümneid. Valikraie käitiseviisi juures raiumine on suu- natud esijoones vanade üleseisnud puude koristamisele. Olukord muutus 23 aastat tagasi metsade riigistamise järele, millal endine üksikpuu-majandus asendati puistu- majandusega ja tarvitusele võeti lageraie käitiseviis. Viimase juures ei ole võimalik puistu koosseisust välja raiuda üksikuid vanema- id puid ega puude gruppe, mis on üleseis- nud ja saavutanud oma vanuse pii- ri. Sellest süsteemist rangelt kinni pidades meie metsade seisukorra juures on surnud puude tekkimine teataval määral seega pa- ratamatut.

Lageraie suurte- l pindadel on omakorda veel kaasa aidanud tuulemurrude tekkimisele meie metsades, milles tuleb näha järgmist tegurit surnud metsa pa- nuses. Lageraie- langi servad on tavaliselt kindlad tuule- murrude esinemise kohad. Eriti võib tähele panna massilisi tuulekahjustusi langi va- hekulissidel, mille- tõttu näiteks õhukese- pinnalised metsaalad üleribalise lanklage- rade süsteemi tarvitamine muutub üldse kü- sitavaks. Samal põhjusel tuleb edaspidi kindlasti loo- buda suurepinnalisest turbe- raiest kuusemetsades. Veel üheks süüdlaseks tuulemurrude hulgalises esinemises tuleb pidada aga omaaegse maareformi taga- järjel ette- võetud metsade planeerimise, mille ohvriks langesid paljudel juhtudel tuulekindlad metsaservad ja selle läbi avati tuulele tee metsa sisemusse.

Kolmas põhjus surnud metsa tekkimisel näib peituvat meie puistute halvast tervis-

likus seisukorras. Kroonilise juuremäda ning ürasekite rüüstete all kannatavad kuu- sikud annavad igal aastal oma kindla kon- tingendi surnud puid. Latipihklase rüüstet- lained aastakümnel on tõhusa osa lisanud omalt poolt. Kuid metsanduses tunnustatud seisukoht, et majapidamise üldisest puhtu- sest sõltub ka puistute tervislik seisukord, näib ikkagi kehtivat ka meie metsade kohta. On tõenäoline, et nii mõnegi putukarüüste algpõhjuseks on olnud õigel ajal korista- mata jäänud ja hiljem metsakuivadena realiseeritud puud, mis nakkuspesadena on olnud kahjustuse levitajaks. Ka hooldama- ta metsade vastupidavus putukate ning seente kahjustavale tegevusele tundub olevat väiksem kui varajast noorusest peale korrapäraselt põimendatud puistutes.

Neljandaks kaaluvaks teguriks surnud metsa olemasolule tuleb pidada põimendus- raiete mitteküllaldast teostamist. Nagu va- remalt esitatud andmetest nähtub, on hool- dusraied moodustanud meil senini keskmis- elt vaid 4% üldisest puudukasutusest. Seesugune suhteline kogus tundub olevat liialt väike, eriti kui samal ajal surnud mets moodustab üldisest kasutusest 24%. Metsateaduse üks rajajaid G. L. Hartig 150 aastat tagasi oli küll omaks võtnud vaatekohta, et põimendamisel rõhutute kõr- val tohib välja raiuda vaid surnud puid (A. Dengler — Waldbau, 1935), kuid täna- päeval selline vaatekoht ei tohiks enam pi- dada paika.

On vastuvaieldamatult selge, et mitte siis ei tule puud metsast koristada, kui see on jalapeal ära kuivanud ja surnud, vaid rat- sionaalne majandamise printsiip dikteerib seda teha varem, siis kui puu on veel too- res. Juba aegsasti tuleb puistu koosseisust välja raiuda kõik sellised eksemplarid, mil- lede väljalangemist on ette näha loomuli- kes eluvõitluses. Enda huvides peab inime- ne loodusest ette jõudma, et vältida kahju, mida puude suremine tekitab.

Muidugi ka intensiivsete läbiraikumiste korral ei saa igakord vältida surnud puude tekkimist ning olemasolu ja meie oludes tööjõu puudusel on see paljudes kohtades tegelikult teostatamatu, kuid sennapoole tuleb püüda. Juba ühekoradne läbiraikimine puis- tu normaalse seisukorra juures hoiab ära mitmeks aastaks surnud puude tekkimise nimetamisväärsel hulgal ja korduvate läbi-

raiumiste kaudu on võimalik surnud metsa kogust viia miinimumini.

Millise tähtsuse omavad põimendusraied puidu massi ja väärtuse juurdekasvu seisukohalt, seda pole võimalik käesoleva kirjutise raamides lähemalt käsitada. Tähendan siinkohal vaid niipalju, et paljude uurimuste tulemused (Wiedemani, Engleri, Dieterichi, Baaderi ja teiste tööd) kinnitavad tõsiasja, et metsade põimendamata jätmisega käib kaasas juurdekasvu langus. Vääruse suurenemine põimendamise kaudu on vaidlematu. Samuti peaks olema küllalt selgitatud läbiraiumiste mõju metsauuenemise käigule. Prof. Vanselow'i (Die natürliche Verjüngung im Wirtschaftswald, 1931) ja prof. Oelkers'i (Waldbau, I—IV, 1930—1937) töödest näiteks käib läbi pu-nase joonena seisukoht, et just läbiraiumiste kaudu saame väga tunduvalt kaasa aidata loomuliku uuenduse tekkimisele. Bärenthoren on klassiline näide sellest, mida võib metsauuendamise alal saavutada intensiivse põimendamisega. Vastandina mainitule tuleb näha turberaie kaudu loodetud loomuliku uuenduse saamise äpardumise üheks põhjuseks meie oludes just asjaolu, et puistud olid varemalt läbi raiumata.

Eelöeldust järeldub, et raskuspunkt meie edaspidises tegevuses peaks langema hooldusraiatele. Metsade seisukord dikteerib senisest suuremal määral teostama põimendusi ning läbiraieid.*) Rööbiti põimendustega keskealistes puistutes osutub tarvilikuks läbi rauida ka vanad raieküpsed metsad, et aegsasti kõrvaldada vigased ning kasvujõuetud puud ja sellega ette jõuda

*) Hooldusraiate viimase faasi mõiste kohta on eesti keeles tarvitusel kaks sõna: põimendamine ja läbiraiumine. Sisuliselt nende sõnade tähendused ühtuvad. Kuna hooldusraied IV vanuseklassis ja vanemais puistutes kuuluvad arvestamisele praegu lõppkasutusena (eespool mainitud Rügimetsade Valitsuse ringkirja nr. 400 — 26. IX 1942 põhjal), siis selguse mõttes oleks võibolla otstarbekohane neid nimetada „läbiraiumiseks“. Eelkasutusena arvestatav läbiraiumine oleks „põimendamine“.

nende loomulikust surmast. Vana metsa läbiraiumist peaks meie oludes ette võtma esialgu siiski vaid ühekordselt ja ainult seal, kus olemasolev läbiraie reserv seda võimaldab. Siinjuures ei tohi unustada, et läbiraiumisega on ühenduses ikkagi puistute tagavara vähenemine, mida juurdekasv asendab alles aastate jooksul. Peame selles nägema teatud ülemineku abinõu, mis praeguses olukorras näib õige lahendusena. Samal ajal avaneks võimalus uuendusraiate, resp. lageraie, osas olla vastavalt tagasihoidlikum ja võimalikult veel säilitada olemasolevaid vanametsa reserve. Kuna viimaseil aastail aset leidnud ülekasutused on teostunud peamiselt lageraie-tena, ja tekkinud raieistikke pole suudetud kaugeltki veel mitte taasmetsata, siis seesugune ümberasetus kasutamise iseloomus peaks olema küllaldaselt põhjendatud. Ka ei tohi silmapaari vahele jätta seda asjaolu, et meil tegelikult on ülekaalus juba nooremad metsad (1—40 a. vanuseid 40%) ja metsata maa juba varem moodustas võrdlemisi suure pinna (1940. a. andmeil 6%).

Vajadus hooldusraiate intensiivsema teostamise järele — see probleem ei ole uudne. Juba aastaid on sellele tähelepanu juhitud ning selle läbiviimist nõutud, kuid küsimuse lahendus tegelikus elus on põrganud mitmesuguste raskuste ette. Alatiste metsatöölise kaadri puudumine on esmajoonel siin pidurdavalt mõjunud. Praegu sõjaolukorras on üldiselt veelgi vähem väljavaateid läbiraiumiste ulatuslikuks rakendamiseks, kui võtta arvesse, et vilunud tööliste saamine on kujunenud veel palju raskemaks ja ametkonna koosseis on endisest tunduvalt väiksem ning tõenäoliselt edaspidi veelgi väheneb. Selle ülesande täitmiseks laiemas ulatuses tuleb paratamatult jääda ootama sõja lõppu. Et aga juba praegu omaksime teatud pildi Eesti metsamajanduse tõelisest olukorrast ja edaspidise töö suhtes saaksime võtta seisukoha, siis selles mõttes ei tohiks käesolevad read olla üleliigsed.

Metsakahjutuli on metsa suurim vaenlane. Käitume seepärast suvel metsas tulega äärmiselt ettevaatlikult!

Lennubaasid metsaks

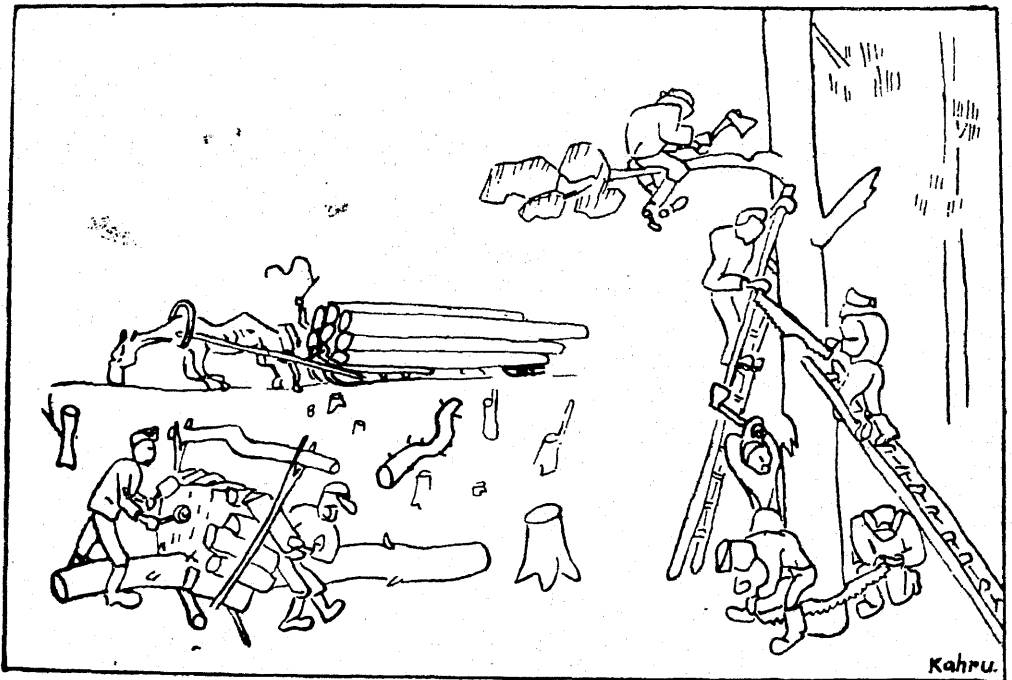
K. Puhvel,
MKV metsainspektor.

Tapa linn ja selle ümbrus oli bolševike ajal sipelgapesa sarnane. Seal töötasid kümned tuhanded sunnitöölised ja suur hulk Põhja-Eesti mehi oli sinna käsutatud hobustega mulda vedama. Selle sagimise juures ei saanud keegi aru, mis seal tehti. Veeti mulda ühest kohast teise ja varsti sama muld vanale kohale tagasi. Sajad traktorid töötasid ja veoautod vurasid teid ja välju mööda. Räägiti, et sinna pidi tulema moodsaim ja suurim lennubaas maa-aluste angaaride ja betoonist startimisteedega. Huvitav oli ka seejuures bolševike maavõõrandamine ja elanikele tasu maksmine. Ametnik ilmus tallu, andis omanikule 300 rubla ja teatas, et omanik peab lahkuma sealt 2 tunni jooksul. Kui keegi küsis, mis ta peab selle rahaga tegema ja kuhu minema, sai ta vastuse, et mingi, kuhu tahes ja söögu surmani seda raha.

Lennuvälja alla oli võetud Tapa metsandikust Põldsaare vahtkonnast 55 ha suuru-

ne I bon. 100-aastase kuusemetsaga kaetud maa-ala ning mitusada hektaari talumaad. Puud kisti traktorite abil koos juurtega üles ja tarvitati samas ehituse juurde igasuguseks materjaliks.

Tuli sõda ja tõmbas sellele ehitusele ja kavale kriipsu peale, kuid järele jäi öudne maastik. Seal, kus kilomeetrite viisi lokkasid viljapõllud ja mühas mets, haigutas vastu lage kõrb üleskuhjatud mullavallidega, tohtu suurte paekivimägedega, kruusaväljadega, betoneeritud teedega ja sügavate aukudega. Olles 1942. a. maikuu keskel kohapeal, paistis, et siia jääbki kõrb ja lagendik. Metsastamise ja kultiveerimise väljavaated olid tööjõu puudusel lootusetud, sest oli suudetud teha ainult 1 ha kultuure. Raske südamega mõtlesin, mis saab sellest väljast, sest aasta paari pärast võib see kattuda rohu ja lepavõsaga, mis teeb võimatuks kultiveerimise. Kohalikud metsaametnikud otsustasid siiski pöörduda Tapa

„Stahaanovlik“ metsatöö bolševike ajal.

linnaalitsuse, koolijuhatajate ja elanike poole tööjõu saamiseks, rõhutades ja kirjeldades selle töö tähtsust. See andis tagajärgi ja ühe nädala jooksul oli rajatud 52 ha metsakultuure.

Käesoleval kevadel uuesti lennuvälja maa-ala vaatamas käies, leidsin, et töö on annud tulemusi — tühjuse ja kõrve asemel on noor mets. Harilik silm seda küll veel ei märka, kuid vilunud silmale valmistab noorte taimekeste vaatlemine ja otsimine suurt rõõmu. Seega on riigimetsa maadel küsimus õnnelikult lahendatud, kuid seal-samas kõrval talumaadel paistab see praegu veelgi kurvemana. Need maad on küll taludele tagasi antud, kuid keegi talupidajatest ei leia enam piirikive ega tea, mis selle rikutud maaga peale hakata.

Minu teada algasid enamlased üle Eesti ca 100 lennuvälja ehitustöödega ja nende maa-alade praegune seisukord ei peaks Tapa lennuvälja maa-alast parem olema. Kõikide nende lennuväljadeks ettenähtud maa-alade edaspidise kasutamise suhtes tuleks mingile kindlale seisukohale asuda. On selge, et põllumaad on jäädavalt rikutud ning seepärast tuleksid kõik need lennuvälja maa-alad kiiremas korras metsastada, olgu see siis riigile kuuluval metsamaal või eramaadel. Talumaade suhtes tu-

leks olukorda selgitada, kas seda maad maakorralduse teel riigimetsa külge liita, vahetada või jätta see talumaaks edasi. On ju täiesti ükskõik, kelle maa peal mets kasvab, peasi on, et ta kasvab, ja tema eest vastavalt hoolitsetakse.

Praegu tuleb metsaametkonnal ja rahval sõjaolukorrast tingitult tegelda eeskätt metsaülestöötamisega ja metsamaterjalide veoga, et varustada rinnet ja tagalat vajaliku puitmaterjaliga. Metsarajamis- ja hooldamistööd saab tööjõu puuduse ja metsaseemnete vähesuse tõttu teostada ainult piiratud ulatuses.

Olgugi et peame esimeses järjekorras täitma sõjamajanduse nõudeid puitmaterjali alal, peame siiski mõtlema ka kaugeemale tulevikule ja kõik võimalused ära kasutama metsa järelkasvu eest hoolitsemisel. Bolševike poolt lennuväljadeks ettenähtud maa-alade metsamisega saaksime tuhandeid hektaare metsa juurde ning kaotaksime ühtlasi need tühjad kohad meie kodumaa pinnalt. Tapa metskonna metsameeste ja kohaliku ümbruskonna elanike tegevus võiks olla siin eeskujuks ning vääriks järeletegemist. Meie — metsameeste soov on, et ka tulevastele põlvedele kostaks kõrvu metsa kohin.

Laoplatsidest parvetamise lähtekohtades ja neil toimuvaist töist

Mag. rer. for. P. Kadaja,
Kambja abimetsaülem.

Parvetamise osatähtsus on praeguses sõjaolukorras suhteliselt teiste metsamaterjalide transpordiviisidega suurenenud transpordivahendite puuduse tõttu. Vastavalt sellele tuleb parvetamise otstarbekale läbiviimisele senisest rohkem tähelepanu pöörata.

Parvetamise täielikuks õnnestumiseks peab ettevalmistusi tegema hakkama juba aegsasti enne parvetustööde algust — talvel. Üheks seesuguseks tööks tuleb pidada laoplatside valikut, neile metsamaterjalide väljavedu ja ülesladumist ning parvetamiseks ettevalmistamist. Neid küsimusi puudutataksegi allpool, võttes arvesse allakir-

jutanu kogemusi meie parvetustööde jälgimisel. Et pilt oleks täielik laoplatsil toimuvate tööde osas, selleks on juurde lisatud ka metsamaterjalide vettepaigutamist kirjeldav osa.

Laoplatside liigitus.

Laoplatside liigitus võib toimuda mitmesuguseil aluseil. Tähtsamaks käesoleva käsitluse puhul tuleb pidada eraldamist: 1) laoplatsid parvetamise lähtekohtades ja 2) laoplatsid parvetamise sihtkohtades. Esimeste all mõistame seesuguseid laoplatse, mis asuvad kohtades, kus materjale parvetamise otstarbeks vette paigutatakse,

kuna teistes neid veest välja võetakse. Samuti nagu neil töö on erinev, nii on ka kummalegi laoplatši liigile esitatavad nõuded erinevad. Allpool on vaatluse alla võetud ainult parvetamise lähtekohtades asuvad laoplatšid ja neil toimuvad tööd.

Oluliseks osutub ka laoplatšide jaotus alatisteks ja ajutisteks. Esimesi kasutatakse aastast aastasse pidevalt, teisi kas kord või enam, kuid siis pikemate ajavahe-
maike järele. On pikemata selge, et alatiste laoplatšide korrastamisele ja parandamisele saab enam tähelepanu pühendada ning ka kulused kanda kui ajutiste laoplatšide puhul; samuti esitatakse neile valiku juures suuremaid nõudmisi.

Laoplatšide valik.

Peaõueteks laoplatšidele tuleb pidada: 1) materjalide kohalevedu neile peab olema hõlpus, 2) laoplatš peab võimaldama korralikku ja nõuetekohast materjalide paigutamist ja 3) materjalide vettepaigutamine peab olema takistusteta. Teised nõuded evivad väiksemat tähtsust. Eeltoodute juures peatume aga pikemalt.

Metsamaterjalide hõlpus ja kiire välja-
vedu eeldab võimalikult lühikest ja head veoteed. Seega laoplatš tuleks valida võimalikult ülestöötamiskoha lähedale. Teiseks on oluline ka tee headus. Juhul, kui üldtarvitatav tee ei lähe laoplatšini, mida sageli esineb, osutub paratamatuks uue (tali-) tee rajamine. Siin tuleb paratamatult mõnikord ületada orulammidel olevaid soid, kuigi alatiste laoplatšide valikul võiks arvestada sedagi, et tee oleks vedudeks kõlblik ka külmumata maaga. Tee sihi valikul on soovitatav hoiduda võimalust mööda järskudest kaldanõlvadest, kuna siit on koormatega tülikam ja aegaviitvam alla sõita, ka kipuvad siin teed sageli kinni tuiskama.

Metsamaterjalide nõuetekohaseks ja korralikuks paigutamiseks laoplatšile ning siit vette ei saa laoplatšil kõigepealt sallida kände, väljaulatuvaid kive, kasvavaid puid ja põõsaid, künkaid, auke, umbkoolmeid ja muud. Samasugune nõue maksab aga ka kaldaäärele, kus materjale vette paigutatakse. Siin või seal kivide, kändude, põõsaste ja muu esinemine põhjustab kõrge takistusi kas materjalide laoplatšile või siit vettepaigutamise juures. Pikemate sorti-

mentide vettepaigutamist soodustab väike (3° — 5°) jõepoolne kallak. Kanalite juures on sageli materjalide vettepaigutamise juures takistuseks kanali kaevamisel välja-
visatud muld, mis on jäetud laialilaotamatult kanali kaldale.

Sobivamaiks laoplatšideks on osutunud jõgedeaärsed heinamaad. Need on kõva rohkamaraga ja enamasti põõsasteta ning tööd takistavate muude esemeteta. Kalda ja vee piiril kasvavad põõsad on aga hõlp-
sasti kõrvaldatavad. Ajutistest laoplatšidest teatav osa on asunud ka põldudel. Viimastel, olgu need kõrre- või küntud põllud, materjalide vettepaigutamine on tülikas ja ebamugav, kuna põllud on sel ajal maa sulamise tõttu pehmed ja porised. Metsamaale rajatud laoplatšidel on osutunud peami-
seks puuduseks kändude esinemine.

Hõlpsamaks materjalide vettepaigutamiseks peab laoplatš olema ka sobiva põhi-
plaaniga. Viimane võiks erinev olla lühemate ja pikemate sortimentide juures, kuid üldjoontes pikema küljega asetatud parvetustee poole, võimaldades siis materjalide kiiremat vettepaigutamist. Sellest aga ta-
gapool.

Muude tegurite kõrval ka veeteie ise peab olema kohane materjalide vettepaigutamiseks. Siin tuleb arvesse kallaste kuju ning veeteie sügavus ja veevool. Liiga madala vee puhul palgid jäävad kinni, kuna need vettepaigutamisel üksteise peale veerevad. Nõrga voolu korral (näiteks tegemist on koolmega) palgid jäävad seisma ja neid tuleb siit veevoolu juhtida; raskematel juhtumitel võib tekkida ummistusigi.

Vähema tähtsusega nõuetest tuleb esile tõsta vaid tööjõu küsimust. Viimane on just tähtsam kinnise parvetamise juures, kuna töö on siis pikemaajalisem ja tööjõud enamasti väljastpoolt tulnud. Järelikult peab olema majutamisvõimalusi.

Mõni sõna veel eespool esitatud nõuete tähtsusest. Soodsate kohaleveo tingimuste loomine osutub paratamatuks, kuna meil pole veojõudu pillavalt kasutada. Takistusteta ja kiire vettepaigutamise tähtsus tuleb esile kosta, kui tuletame meelde meie parvetamistingimusi. Meie siseveeteed valitsevas osas ei ole ühesuguse parvetamiskõlblikkusega kogu aja jooksul, mil need on jäävabad. Seda just väiksematel jõgedel, aga tavaliselt ka suuremate jõgede ülem- ja

keskjooksul. Need on suures osas parvetatavad ainult (kevadise) suurveega. Viimane ilmastutingimustest sõltuvalt võib kesta lühemat aega. Jõutakse selle aja jooksul parvetustööga valmis, on kokku hoitud tööjõu kasutamises kui ka rahalistes kuludes.

Laoplatside parandamine.

Kahjuks peab märkima, et suur osa seni kasutatavatest laoplatsidest pole vastanud eelkirjeldatud nõuetele. Kõige sagedasemaks puuduseks on olnud laoplatsil asuvad kännud ja kivid ning veete ääres kasvavad puud ja põõsad. Mitmel juhul on allakirjutatud paistnud nagu poleks materjalide kohalevedaja olnud sugugi huvitatud sellest, kuidas parvetajad hõlpsamini saaksid materjale vette paigutada. Eriti on see ilmenud erametsadest nende omanike poolt ülestõetatud ja kohaleveetud materjalide juures. Ka on laoplatsideks valitud põlde.

Ulatuslikumaks laoplatside parandamiseks puuduvad meil väljavaated. Seepärast pearõhk tuleks panna just sobivate laoplatside leidmisele. Viimane võib mõnel pool raske olla veel selletõttu, et kohased alad on varem planeeritud ja kuuluvad praegu erakasutajalle. Küll peavad end tasuma ja õigustama vähemad tööd: kändude juurimine, võsa raiumine, vähemad mullatööd ja muud.

Metsamaterjalide laoplatsile kohalevedu ja ülesladumine.

Metsamaterjalide kohalevedamisel tuleb oluliseks pidada nõuet: materjalid vedada õigeks ajaks välja. On aga esinenud juhtumeid, kus veetõid parvetamise alguseks ei ole suudetud lõpetada ning seetõttu on hilinevad materjalide üleandmine metskondade poolt. Mõnel korral seesugune hilinevamine on toonud kaasa lisakulutusi parvetamistingimuste halvenemise tõttu või need materjalid on jäänud sel aastal koguni parvetamata.

Materjalide kiireks vettepaigutamiseks tuleb virnad laoplatsil asetada kindlas korras ja korralikult üles laduda. Selleks peab olema eelkõige vähemalt umbkaudsed andmed väljavedamisele tuleva metsamaterjalide koguse kohta sortimentide viisi. Edasi osutub praktiliseks laoplatsi skemaatilise plaani koostamine, kuhu virnade asukohad märgitud. Eriti tähtis on see siis, kui ko-

halevedu toimub ulatuslikult: laoplatsile saabub korruga hulk hobuseid. Siis mõnel juhul osutuks tarvilikuks skitsilt isegi virna asukohtade looduses märkimine.

Virnade paigutamiseks laoplatsil on tarvilik arvestada:

1) metsamaterjalide parvetamisele tuleku järjekorda. Osal meie jõgedel parvetamine toimub mitmes järjekorras. Esimeses järjekorras on parvetatud tavaliselt lehtpuumaterjale, siis okaspuupalke, paberipuitu ja küttepuitu. On loomulik, et materjalid tuleb paigutada nii, et hiljem parvetamisele tulevad eelmisi ei segaks;

2) vastava sortimendi kohal levinud vettepaigutamise viisi. Siin osutub vajalikuks erinevate vettepaigutamise tööviiside järgi eraldada kaheksuguseid materjalide gruppe, kusjuures jaotuse aluseks on vastava materjali raskus: a) lühemad või kergemad sortimentid; üks tööline jõuab üksinda vähemalt ühe halu või noti üles tõsta ja edasi visata, vankrile või kärule paigutada. Siia rühma kuuluvad enamuse virnatarbimaterjale ja küttepuit, b) pikemad või raskemad sortimentid; neid ei jõua üks tööline üksinda üles tõsta. Siia kuuluvad okaspuupalgid, jämedamad okaspuupakud, lehtpuupalgid ja -pakud.

Vaatame esijoones pikemate sortimentide laoplatsile paigutamist. Peagu eranditult neid paigutatakse parvetamiseks vette veeretamise teel. Sellest järgnevalt virnad tuleb paigutada risti veete kaldale, et materjale veeretamisel peetee vaja käänata, ja palgid asetada vedamisel aluspuudele (-palkidele), millel vetteveeretamine võiks toimuda. Vettepaigutamise töö edukuse seisukohast evib suurt tähtsust virna kaugus veeteest ja virna pikkus. Tähelepanekute järgi on püütud virnu veetele nii lähedale paigutada kui seda kohalikud tingimused lubavad. Seda tuleb ka õigeks pidada. Virna pikkus on meie parvetusteede ääres kõikunud tavaliselt 50—200 m vahel. On selge, et mida pikem on virn, seda rohkem aega läheb keskmiselt ühe palgi, resp. paku vettepaigutamiseks aega, seda enam läheb tööjõudu ja seda kallim tuleb vettepaigutamine. 100 m võrra palkide edasivedamine talvel hobusega ei tohiks olla muude tegurite kõrval aja ega kulude suhtes märgatav,

100 m võrra aga kevadel iga palgi üksikult veeni veeretamine, see nõuab juba tunduvalt aja- ja töökulu. Sellest olenevalt tuleks püüda virnade pikkust vähendada ja piiruda maksimaalselt 50—100 m.

Teiseks tuleb oluliseks pidada pikemate sortimentide juures virnade vahekaugust üksteisest. See peaks olema vähemalt 1—1½ m. Siis on võimalik virnades palke lugeda, neid tarbe korral parvetusmäärgiga varustada ja hõlpsam vette paigutada. Siseseajamisel on olnud töö kõige raskem nende virnade juures, kus ühe virna palgid on ulatunud otsapidi teise virna.

Teataval määral töö edukusele tuleks kasuks laoplatsi veetepoolse kallaku kasutamine materjalide vettepaigutamisel ning palgiridade vahele okaspuulattide asetamine, et palkide veeretamine oleks kergem. Samuti soovitatakse palgivirnu laoplatsil nii asetada, et virnas kõigil palkidel oleksid ladvad ühel ja tüükad teisel pool. Siis on palke kergem mööta ja parvetusmäärgiga varustada. Virnu sel juhtumil on peetud soovitavaks nii asetada, et palgi latv vette-

paigutamisel jääks veevoolus ettepoole (võrreldes tüükaotsaga). Siis palk ujub paremini; viimane nõue võiks tähtsust evi- da küll ainult kitsamaid parvetusteil.

Lühemaid sorte meil paigutatakse vette peamiselt sisseloopimise teel, aga kasutatakse ka kandmist, kärutamist, hobusega vedamist, vastaval kallak- teel veeretamist ja muud. Vastavalt koha peal levinud vettepaigutamise viisile tuleb valida ka materjalide paigutus, kuna levi- nud pruuki on sageli raske ära harjutada. Leitakse seda mõnesugusel põhjusel (näi- teks töö edukuse seisukohast) tarviliku ole- vat, siis tuleks see täie otsustavusega läbi viia ning levinud viis asendada otstarbeka- maga. Ükskõik, millist viisi kasutatakse, töö edukus sõltub suurel, kuigi iga viisi juures erisugusel, määral virna kaugusest parvetusteele. Kuna lühemad sortimendid tulevad parvetamisele hilisemas järjekor- ras, siis virnade ümberkukkumise välti- miseks tuleb ülesladumisel nende alused lumest puhastada.

(Järgneb)

Metsatehnikum 18-aastane

E. Puide,

Metsatehnikumi õpetaja.

Käesoleva aasta 1. mail võisime Metsa- tehnikumi 18-aastasele arengukäigule ta- gasi vaadata. 1925. a. 1. mail asutati Volt- veti Metsakool tekkinud tungiva vajaduse tõttu — tõsta metsateenijaskonna eriala- list haridust. Metsakooli ülesanne oli tee- nistuslikult ette valmistada metsnikke ja 1931. a. alates ka metsavahte. Metsnike klassi kursuse kestis 2 aastat, kuna metsa- vahtide klassi õpilaste ettevalmistus nen- de kutsealale oli peamiselt praktilist laadi ja kestis ühe aasta. Üldhariduslikuks mi- inimumiks oli mõlemasse klassi pääsemiseks 6 kl. algkooli haridus. Esines tihti juhtumeid, et metsavahtide klassi kursuse lõpetanu as- tus metsnike klassi ja ka selle kursuse lõpe- tas. Voltveti Metsakool töötab õige rahulda- valt ja lõpetajad suutsid tegelikult teenistu- ses küllaldaselt täita neile pandud ülesan- deid ning metsaülemad osutasid neile täit usaldust. Metsnike klassi üldhariduslik tase tõusis pidevalt, näiteks 1936. a. lõpetanuist

omas tervelt 67% gümnaasiumihariduse. See asjaolu viitas juba tol ajal kutsekooli tähtsusele ja näitas, et gümnaasiumi lõpe- tajad ei suutnud üldhariduslikule kõrgele tasemele vaatamata leida üha spetsialisee- ruvas teenistuslikus tegevuses endale haridusekohast äraelamisevõimalust. Endale kutsehariduse soetamisega kaotati aga va- hepealt hulk väärtuslikke aastaid.

Metsamajanduse ja eriti metsatööstuse järjest intensiivsemaks muutumisega tek- kis vajadus metsanduslikule kutsehariduse- le pöörda veelgi suuremat tähelepanu. 1936./37. a. komplekteeriti ajutised kursu- sed praakerite ettevalmistamiseks peamiselt metsakooli lõpetanuist, kuid kursustega ei suudetud ometi kindlustada kvalifitseeri- tud ametnike pidevat juurdekasvu. Küsi- mus vajab radikaalsemat lahendust ja see saavutati Voltveti Metsakooli ümberkujun- damisega 1939. a. kõrgema astme kutsekoo- liks, nimetusega Metsatehnikum.

Metsatehnikum asub Pärnumaal Tihe- metsa vallas, kolme kilomeetri kaugusel Voltveti raudteejaamast. Kooli pääseb gümnaasiumi alama astme haridusega ja õppeaeg on kolmeaastase kestusega. Vanuse alammääraks on 16 eluaastat, ülemmääraks 30 eluaastat. Metsade Keskvalitsuse eriloal on võimaldatud kooli pääseda ka vanemal õpilasil. Normaalselt on õppeaasta kestus septembrikuu teisest esmaspäevast kuni 31. juulini. Uusi õpilasi võetakse kooli kevaditi ja sügiseti, kusjuures sooviavalduste esitamise tähtajad tehakse teatavaks kuulustustega ajalehis. Avaldisele tuleb lisada haridustunnistus, tervisliku seisukorra tunnistus, karistamatuse tunnistus ja perekonnaseisutunnistus vorm nr. 8. Avaldised ja lisad on tempelmaksuvabad. Kooli lõpetanud pääsevad metsniku, praakeri ja metskonna kantseleiametniku teenistuskohadele.

Metsatehnikumi juures töötab metsavah- tide eriklass, milles õppeaeg on 1 aasta ja kuhu pääseb 6-klassilise algkooli haridusega. Muud vastuvõtutingimused on samad kui Metsatehnikumi pääsemiseks.

Kooli hoone on 1939. a. ümber ehitatud ja vastab kõigiti nõuetele. Koolil on oma jõujaam, elektervalgustus, keskküte, veevärk ja kanalisatsioon. Õpilased elavad internaadis, enamasti neljaliikmeliste perede- na ühes toas. Toavanemaks on tavaliselt vanema klassi õpilane, kes on vastutav puhtuse ja korra eest oma toas. Kooli poolt on õpilastel kasutada voodi, voodikott ja päevatekk. Toitlustamine on korraldatud ühisköögis, mille sisseseade antakse kasu- tada kooli poolt. Toidu valmistavad kooli poolt palgatud ühisköögi perenaine ja tee- nijad, kuna toiduainete soetamise kohustus lasub õpilaste hulgast valitud peremehel. Toiduainete väljaandmine, toidupäevade arvestamine ja toitluskulude sissenõudmi- ne õpilastelt toimub ühisköögi personaali poolt, kes valitakse vähimalt kolmeks kuuks. Ühisköögi personaali tegevust ja arvepidamist revideerib revisjonikomisjon vähimalt kord kuus. Praeguse aja toitlus- tamismuredest aitab üle saada koolitalu, kus õpilased jõudumööda kaasa aitavad, ilma et see õppetegevust halvaks. Võima- luse korral on kooli direktor kaasa aidanud õpilastele jalatsite soetamises ja annud kasu- tada tööriietust. Direktor määrab õpilas-

konna vahendajaks õpilaskonna vanema, kes on õpilaskonna soovide ja murede ette- kandjaks direktorile ja õppejõudude kor- ralduste edasiandjaks õpilastele. Õpilas- konna vanem määrab iga päev üldkorrapi- daja, klassikorrapidajad ja õpilaste ühis- eluks vajalikkude töötoimkondade koossei- su. Üldkorrapidaja äratab hommikul õpila- sed jahisarve signaaliga. Sama signaal ka- jab ka söögilekutseks ja õppetöö alguseks ning õpilaskonna kogumiseks.

Õppetöö jaguneb kaheks osaks: teoreeti- liseks ja praktiliseks, kusjuures praktiliste kogemuste omandamisele on antud tähtis kaal. Sügisel algab õppetöö tavaliselt praktilise osaga taimeaias, puukoolis, põllul ja metsas. Metsas tehakse sügisel metsakas- vatusosa praktilisi töid ja metsaülestöö- tamist, kusjuures on kasutada moodsate tööriistadena mootorsaed. Õpitakse tundma tööriistade korrastamis- ja hooldamisvõt- teid ning ratsionaalset töökorraldust. Met- savahtide eriklassis ja teises klassis kesta- vad välistööd tavaliselt detsembri alguseni, kuna esimeses ja kolmandas klassis alataks teoreetilise õppetööga juba varem. Teo- reetilise õppetööga tehakse käsikäes kame- raalpraktilisi töid, õppejahte ja ekskursi- oone kohalikus metskonnas. Kevade tulekul lõpeb teoreetiline osa ilmastikule vastavalt harilikult aprilli lõpul ning üheaegselt kooliümbruse korrastamisega algavad tööd taimeaias, puukoolis, põllul ja kultuuritööd metsas. Nüüd järgnevad maamöötmise, loo- dimise, ehitusõpetuse, maaparanduse, hool- dusraiate, mullateaduse, metsakaitse, met- sahindamise, saagimistööstuse ja teiste õppeainete juurde kuuluvad praktilised tööd ja ekskursioonid. Kui liiklusolud või- maldavad, tehakse suve vältel üks suurem ekskursioon peamiselt metsandusliku huvi- ga. Praktiliste tööde eest metskonnas mak- setakse tasu vastavalt tööväärtusele.

Viimase kursuse õpilased töötavad higi poole õppeaasta vältel metsakorralduse sal- kades ja metsaülestöötamise tööjuhtidena metskondades ja metskonna kantseleides, kusjuures see töö on jällegi tasuline.

Üks seiklusrikkamaid ja romantilisemaid praktilisi töid on olnud metsamaterjalide parvetamine Halliste ja Kõpu jõgedel, mil- lest räägitakse lõbusaid lugusid veel aastate möödumisel. Siin avaneb võimalus läbi elada isiklikult Linnankoski „Laulu tuhpu-

nasest lillest“ ja ülipalavat romantikat ja-
hutada külma vee abil.

Kooli puuvilja-, juurvilja- ja taimeaias ning mesilas saavad õpilased võimaluse koguda kogemusi edaspidises elus teeni- tuse kõrval harrastatavaks huvialadeks.

Vaba aja mõistlikuks veetmiseks on kooli juures mitmeid õpilasringe: malering, spordiring, kirjandusring, muusikaring ja jahiring, mis ellu kutsutakse õpilaste huvi- alade ja kalduvuste kohaselt. Koolil on oma spordiväljak jooksuradade-, hüppe-, tõuke- ja heitekohtadega ning jalgpalli- ja võrk- palliväljakutega. Talispordi harrastamise võimaluste loomiseks valmistab iga õpila- ne endale käsitöötundides paari suuski. Raskejõustiku pooldajail on kasutada tös- tekang ja maadlusmatt. Sportijaile hädava- jalik soe dušš on alati käepärast. Talvist võrkpalli on võimalus harrastada kohalikus rahvamajas.

Muusikahuviliste käsutuses on klaver ja rida teisi muusika-instrumente.

Tung Metsatehnikumi on olnud alati suu- rem kui on suudetud mahutada. Mõnel õp- peaatal on sooviavalduste arv olnud kuni viiekordselt suurem vabade kohtade arvust. Leegionäride ja tööteenistuskohuslaste koo- list lahkumise tõttu on õpilaste arv vähe- nenud ning praegu jätkub soovijaile veel ruumi.

Kodumaa vabastamisest võtsid 1941. a. suvel aktiivselt osa enamik Metsatehnikumi õpilasi, kellest teid ohvriks oma elu Leon- hard L ä ä n e m e t s, Jaan K u u s k, Adolf N a a n ja Artur K u k e b a l. Ja neist laul- daksegi kooli marsilaulu refräänis:

Metsamehed ikka valvel
Kaitsmas meie kodumaad.
Ei ta kohku, kui läeb sõtta,
Hõiskab rind sul, Eesti pind.

Noored käbisid korjama!

Sõjaajast tingitud tööjõupuudus ja üldi- ne olukord on vähendanud tunduvalt meie puuseemnete, eriti männiseemnete tagava- rasid. Puidutarvilduse kasvamisest tingitud suurte erakorraliste raiete tõttu tekib aga teiselt poolt järjest rohkem alasid, mille metsamiseks on vajalik kulutada ikka roh- kem seemet. Edasi ei saa ka tööjõu puuduse tõttu alati seal, kus see vajalik, kultuuride tegemisel tarvitada istutamist, vaid tuleb rahulduda külviga, mis aga omakorda tös- tab jälle suhtelist seemnekulu.

Nendest asjaoludest järgneb, et metsa- mehed, soovides tekkinud kitsikusest pääseda, peavad käbide kogumise teel seemnetoodangut ka vastavalt tõstma, sel- leks ära kasutades kõiki olemasolevaid võimalusi.

Oma töörohkuse tõttu saavad metsaamet- nikud ise tegelike käbidekorjajaina ainult vähesel määral kõne alla tulla. Seepärast jääb ikkagi nende peaulesandeks korjamist organiseerida ja juhtida. Ka teised täiskas- vanud praeguste suurte tööülesannete juu- res võivad selleks võrdlemisi vähe aega kulutada.

Kes aga peamiselt siin töö tegeliku osa enda kanda peaksid võtma, on meie noored,

eriti koolides, pealegi, kus neid ka juba seadusandlikul teel on kutsutud osa võtma sõjamajanduslikest töödest abitööteenistu- se näol.

Käbide korjamine on oma iseloomult just noortele eriti sobiv. Ta ei nõua suurt füü- silist jõukulu, küll aga osavust ja tähele- panelikkust. Neid omadusi aga peaks noor- tel leiduma.

Käbide korjamist võiksid noored teosta- da kahel teel, esiteks organiseeritud suu- remates gruppides ja teiseks väiksemates gruppides või ka üksikult, nii kuidas tege- likus olukorras otstarbekaks ja võimalikuks osutub. Suuremaid tulemusi võiks siiski loota noorte gruppides töötamisel, milleks sobivad eriti kooliõpilased, kus noorte juh- tijaina metsaametnike kõrval tuleksid kõne alla veel kooliõpetajad, kes siin suudaksid suuresti kaasa aidata. Ongi väga tähtis as- jaolu, et töötegija peab oma ülesannetest teadlik olema ja tehtava töö vastu küllalt huvi tundma, kuna alles siis saavutatakse tagajärgi. Seepärast tuleb noorte hulgas teha enne tegelikule käbikorjamisele asu- mist vastavat eeltööd, neile selgitada, miks on see töö vajalik, milliseid käbisid korjata jne. Samuti tuleb neile selgeks teha, millist

teenet nad sellega meie metsandusele osutavad.

Et sel viisil tegelikkuses võib saavutada võrdlemisi häid tagajärgi, nähtub näiteks Tallinna metskonnas saadud kogemustest, kus möödunud hooajal männikäbid koguti peamiselt just kooliõpilaste abil. Maakoolide kõrval olid siin agarasti kaasa aitas ka linnalapsed. Kuna mujal metskonna osades leidus sel aastal käbisid võrdlemisi vähe, oli neid Tallinna lähimas ümbruses, eriti Nõmmel kasvavatel puudel, rohkesti. Ühe metsainspektori algatusel ja soovitusel ei jäetud seda head juhust kasutamata ning asuti Nõmme kooliõpilaste abil käbisid korjama. Selleks astuti esmalt kontakti linnakoolivalitsusega vastava nõusoleku saamiseks ja otseselt ka kohapealsete koolide juhatajatega. Viimastega selgitati korjamisega seoses olevaid lähemaid asjaolusid, eriti küsimusi, mida tuleks tegelikele korjajatele — lastele — edasi anda. Kuna korjamine pidi toimuma enamuses eramaadel, valmistati metskonna poolt ja jagati õpilastele välja ka vastavasisulised üleskutsed esitamiseks maja- ja krundiomani-

kele, et nad korjajatele lahkelt vastutulekut osutaksid ning neid ei takistaks. Peale nende eeltööde läbiviimist asuti siis tegelikule tööle, mida teostati nii gruppides metsaametnike ja kooliõpetajate juhatusel kui ka õpilaste poolt üksikult. Olukorrast tingituna ei saanud kahjuks korjajaid varustada tarvilike abinõudega, redelite ja konksudega, mistõttu töötulemused ei olnud küll just maksimaalsed, kuid küllalt rahuldavad, kuna suudeti siiski koguda ligi 20 hl männikäbisid. Korjamise lõppedes jagati õpilastele välja neile preemiana määratud kompvekid. Noored ise olid oma tööga rahul, ning avaldati veendumust, et järgneval seemneaastal võetakse sellest aktsioonist veel agaramalt osa ja et tagajärjed kindlasti kujunevad mitmevõrra paremaiks.

Eespooltoodust nähtub, et noored puuseemnete muretsemisel võivad küllalt kasulikuks osutada ja et nad ka ise tähendatud küsimuse tähtsust mõistavad. Seepärast tuleks neid edaspidi senisest rohkem sellesse töösse kaasa tõmmata ja anda neile enam võimalusi meie kallima loodusvara — metsa säilitamisel abiks olla. K. S.

Metsavahtide-vahelise käbikogumise võistluse tulemustest

Möödunud talvel korraldati Metsade Keskvalitsuse poolt metsavahtide-vaheline männi- ja lehiskäbide kogumise võistlus, et sellega kaasa aidata kõigi võimaluste täielikuks ärakasutamiseks nimetatud puuliikide käbide kogumise alal. Võistlustingimuste ühtlustamiseks jagati kogu Eesti ala kuude rajooni, kusjuures samasse rajooni püüti ühendada männipuistute esinemise ja käbide rohkuse poolest enamvähem võrdses tingimustes olevad maakonnad. Rajoonidesse jaotus toimus järgmiselt:

1. rajoon — Läänemaa,
2. „ — Saare- ja Pärnumaa,
3. „ — Tartu- ja Valgamaa,
4. „ — Võru- ja Petserimaa,
5. „ — Virumaa,
6. „ — Harju-, Järva- ja Viljandimaa.

Metsade Keskvalitsuse poolt pandi välja iga rajooni 3 edukamale männi- ja lehiskäbide kogujale metsavahile auhinnad —

esimeseks auhinnaks säärsaapad, teiseks auhinnaks tanksaapad ja kolmandaks auhinnaks saapatallad.

Võistlustingimuste kohaselt ei olnud oluline, kas metsavaht kogus käbid ise, oma perekonnaliikmete või teiste isikute kaasabil. Sel teel anti metsavahtidele võimalus kohale tulla ka oma algatusvõime ja organisereerimisoskuse rakendamisega.

Arvestades, et lehiseid leidub meil võrreldes männiga õige vähe, ja et lehiskäbide kogumise tingimused on tunduvalt raskemad, arvestati võistlustulemuste selgitamisel 1 hl lehisekäbisid võrdseks 2,5 hl männikäbidega.

Metskondadelt Metsade Keskvalitsusele saabunud teatelehtede põhjal metsavahtide poolt kogutud käbikoguste kohta selgub, et käbikogumise võistlus on annud võrdlemisi häid tulemusi. Käbikogumise võistlusest on osa võtnud kokku 244 metsavahti 53 mets-

konnast ja nende poolt on kogutud 1251,7 hl männikäbisid ja 7,01 hl lehisekäbisid. Võistluse tulemusi üksikutes rajoonides selgitab alltoodud tabel.

2. Alatskivi mk. metsn./mv. Lomp, Karl — 20,00 hl männikäbisid.
3. Kongota mk. mv. Orav, Johan — 18,95 hl männikäbisid.

Rajoon	Mets-kondade arv rajoonis	Võistlusest osa-võtjaid		Kogutud käbisid hl			Kogutud käbisid hl keskmiselt:	
		mitmest mets-konnast	arv	mänd	lehis	kokku	Iga võistlusest osavõtnud metskonna kohta	iga võist-leja kohta
I	8	5	20	100,46	5,50	105,96	21,2	5,3
II	16	8	36	562,88	—	562,88	70,3	15,6
III	20	12	57	155,42	0,51	155,93	12,0	2,7
IV	10	8	50	180,45	0,50	180,95	22,5	3,6
V	19	10	31	115,34	—	115,34	11,5	3,7
VI	29	10	50	137,19	0,50	137,69	13,7	2,7
Kokku:	102	53	244	1251,74	7,01	1258,75	23,7	5,2

Nagu tabelist nähtub, on võistluse korras eriti rohkesti käbisid kogutud II rajoonis — Pärnu- ja Saaremaal — kokku 562,88 hl, s. o. ligikaudu 45% kogu võistluse korras kogutud käbidest. Iga võistlusest osavõtja kohta on II rajoonis kogutud keskmiselt 15,6 hl käbisid, s. o. 3—6 korda rohkem kui teistes rajoonides. Heade võistlustulemuste saavutamise Pärnu- ja Saaremaal tuleb panna eeskätt hea käbikogumise organiseerimise arvele (eriti Pärnu metskonnas), osalt aga ka rohkemale käbide esinemisele, võrreldes mõnede teiste rajoonidega.

Üksikutest võistlejatest tulid rajoonide viisi esimesele, teisele ja kolmandale kohale järgmised metsavahid allnäidatud tagajärgedega:

I rajoon.

1. Haapsalu mk. mv. Kulbas, Evald — 29,75 hl männikäbisid.
2. Putkaste mk. mv. Mänd, Osvald — 11,50 hl männikäbisid.
3. Piirsalu mk. mv. Kruus, Joh. — 6,31 hl männikäbisid.

II rajoon.

1. Pärnu mk. mv. Ereline, Hans — 178,10 hl männikäbisid.
2. Pärnu mk. mv. Saat, Karl — 101,23 hl männikäbisid.
3. Pärnu mk. mv. Animägi, Friedrich — 92,00 hl männikäbisid.

III rajoon.

1. Karula mk. mv. Täna, Aug. — 36,00 hl männikäbisid.

IV rajoon.

1. Sõmerpalu mk. mv. Jõgi, Evald — 72,75 hl männikäbisid.
2. Orava mk. mv. Austa, Aug. — 7,90 hl männikäbisid.
3. Võru mk. mv. Lindmets, Vold. — 7,00 hl männikäbisid.

V rajoon.

1. Narva mk. mv. Pühanen, Joh. — 39,18 hl männikäbisid.
2. Narva mk. mv. Säkki, Paul — 9,00 hl männikäbisid.
3. Permisküla mk. mv. Peepmaa, Vold. — 8,00 hl männikäbisid.

VI rajoon.

1. Kõpu mk. mv. Pärnits, Albert — 24,40 hl männikäbisid.
2. Kloostri mk. mv. Auman, Hugo — 13,90 hl männikäbisid.
3. Tallinna mk. mv. Sarapuu, Aug. — 10,00 hl männikäbisid.

Kohtadele tulnud metsavahtidele antakse Metsade Keskkvalitsuse poolt välja vastavad auhinnad. Kuid nende meeste teened on võrratult suuremad kui antavad auhinnad ja käbide eest tasutav hind. Eriti kujukalt selgub see, kui võtta arvesse, et loetletud 18 metsavahi poolt on kogutud kokku 685,97 hl männikäbisid, millest võib arvestada ligikaudu 350 kg seemet ja millega on võimalik rajada ligi 300 ha metsa.

Olgu käbikogumise alal eesrindlikud metsavahid eeskujuks kõigile teistele metsavahtidele ja leidku nende õilis töö meie metsa järelkasvu eest hoolitsemisel edaspidi rohket järeletegemist!

K. K.

Mõnda metskitsede vanuse määramisest väliste tunnusmärkide abil

Edg. Vester,

MKV puidukasustamisosakonna juhataja.

Viimased külmad talved ja sõjaaegne jahimoraali langus on meil metskitsede arvu väga tunduvalt vähendanud. Esimese Maaailmasõja lõpul oli röövkuütimise tõttu meie metsades metskitsede arv kohutavalt vähenenud. Järgneva 20 aasta jooksul paranes olukord väga rõõmustaval viisil, sest jahimehed võtsid ulukikaitse ja -hoiu küsimust tõsiselt. Nüüd aga on olukord jällegi halvenemas ja metskitsede arv näitab tunduvalt kahanemist.

Selletõttu on meie õigete jahimeeste tõsisemaks ülesandeks metskitsede seisu nii arviliselt kui omanduselisel parandada. Seda ei saa aga teha ainult tootlustamise ja kaitse korraldamisega, vaid hooldamise juures tuleb suuresti ka jahipüssi abi tarvitada. Jahipüssi abil kõrvaldab jahimees oma metskitsede perest haigeid, vigastatud ja degenereruvaid eksemplare, andes eluõigust soo edasikandmiseks tervetele ja tugevatele ulukitele.

Selle juures kerkib otsekohe küsimus: keda lasta, kas ainult sokkuseid, või ka kitsi ja isegi talleid? Kuidas teostada õiget ja otstarbekohast äralaskmist? Esimene küsimus paistab meie oludes näitlikult lihtne olevat, sest kare kliima murrab nõrkade ja haigete ulukite elujõu ja need peaksid suuremas enamuses ise kaduma. Lähema vaatlemisega selgub, et tegelikult esineb ka meie ulukiseisus ikkagi halvemaid ja nõrgemaid eksemplare, keda tuleb jahipüssi abil kõrvaldada. Sellejuures tuleb äralaskmist teostada nii tallede, metskitsede ja sokkude juures, sest nõrku eksemplare esineb mõlema soo juures ja igas vanuses. Teine küsimus on juba raskem ja selle juures tuleb peatuda veidi pikemalt.

Kõigepealt peab jahimehel olema kannatust! Kannatust ja loodusearmastust! Ei

saa korraga linnast välja pääsedes tormata metsa ja seal kalli püssiga just õiget ulukit tabada. Palju kordi tuleb enne ulukeid põhjalikult vaadelda nende elus-olus, nende liikumises, ülespidamises jne. Põhjaliku vaatlemisega selgub, et ulukid erinevad nii väliskuju, liigutuste ja isegi iseloomu poolest. Väliskujus on erinevus suuruses, värvuses, kehaproportsioonis jne. Liigutused on ühel järsud, närvilised, teisel aga tasa-kaalukad, sujuvad jne. Ka iseloomult on ühed seltskonnaarmastajad, teised erakud jne. Kõike seda saab kindlaks teha ainult pideva ja pikaajalise vaatlemise põhjal.

Kuigi jahimehe silm on terav, ei piisa sellest ulukite lähemalt tundmaõppimiseks. Me saame metskitsti pikemalt vaadelda 100—150 m kauguselt, ilma et see neid häiriks. Sellelt kauguselt aga paljas silm ei seleta, millised on näiteks sokul sarvekibunad või -harud. Üksikasjade vaatlemiseks peab olema jahibinoikkel vähimalt 6-X suurendusega, eriti veel õhtu- või hommiku-ämaruses. Jahibinoikli asemel võib ju ka jahipüssi kiikrit kasutada, kuid sellega kauem vaadates väsib silm ära.

Tegelikult äralaskmisele asudes tuleks meie oludes kõrvaldada talledest ainult haiged või kidurad eksemplarid. Kitsedest samuti haiged. Kuid ka vanad ahtrad loomad kuuluvad juba likvideerimisele. Sokkude äralaskmisel on jahimehe sooviks säilitada just elujõulisi ja terveid eksemplare, nagu seda koduloomade aretamisel „heade tüütunnustega“ loomade suhtes tehakse. Kuid mis on soku vanuse määramisel „kindlaks“ tunnusmärgiks?

Peab otsekohe tunnistama, et soku vanuse kindlaksmääramiseks puuduvad absoluutselt kindlad ja vääramatud tunnused. Ei saa vanuse määramiseks üksikult alu-

seks võtta sarvi, keha kuju, valget nägu, iseloomu jne. Ka siin tuleb mitmekordsete yaatluste abil kindlale otsusele jõuda ja alles siis päästikule vajutada. Kui ei olda soku laskekõlblikkuses kindel, jäägu püss palgesse panemata! Lastud soku vanust võib veel kindlaks määrata hammaskonna abil, kuid enne lasuandmist tuleb vanust ja laskekõlblikkust siiski hinnata väliste tunnuste järgi.

Võttes esimese välistunnusena vaatlemise alla soku sarvi, peab tähendama, et nende kuju ja ehitusviis on soku laskekõlblikkuse määramisel ainult üheks aluseks. Elusa soku juures ei saa sarvede järele vanust kindlaks määrata aastate järgi, vaid ainult seda, kas on tegemist päris noore või päris vana ulukiga. Kõik, mis on nende kahe vahel, on sarvede järele otsustades vanuse poolest ebamäärane. Vahe võib teha selles osas ainult hea või halva sarveehituse vahel.

Noorte sokkude sarvedel on enamjuhtudel väiksem või nn. nõrgem kibunapärg. Sarve alumine osa on peenem, jällegi enamjuhtudel kaetud tugevate kibunatega. Sarved ise paistavad tugevate ülaharude tõttu hoogsasti ülespoole kippuvat. Säärased sarved lasevad oletada noort elujõulist tulevikusokku, mille äralaskmine jahimajandusele ainult kahju toob. Kuigi sarvedel on harud veel enamvähem tugevad, kuid kibunad on kadunud, võib oletada, et tegemist on juba vananeva eksemplariga ja mõni aasta hiljem võib sama soku juures ka teisi vananemistunnuseid tähele panna. Need sokud kuuluvad juba äralaskmisele. Veel kindlamaks vananemistunnuseks on sarveharude kasvu tagasiminekuks. Selle juures võib sarve kibunapärg tugev olla, samuti on kibunad tugevad ja sarve alumine osa jäme, kuid sarveharud jätavad soovida. Ka need sokud ootavad äralaskmist.

Veel kindlamalt tõendavad tagasiminekuks sarved, mis on kujult „X“-tähe sarnased või millel puuduvad kibunad ja esiharud. Niisuguste sarvede kandjaid võib enamjuhtudel üle 10 a. vanusteks arvata ja nende kehaehitus näitab samuti küllalt kõrget vanadust. Säärase soku sarvede prepareerimisel selgub, et sarvekännised on ülevalt laiali ja kibunapärg on katusekujuliselt väljapoole lāngus. Noorte sokkude sarvekännised on harilikult pealt koomal ja kibu-

napärg asetseb enamvähem horisontaalselt. Edasi ilmneb päris vanade sokkude juures degenerereerumine kõverate üheharuliste „orksarvede“, korgitõmbajate jne. kujuliste sarvede näol. Kui niisuguse sarvekandja väliskuju ka veel kõrget vanadust tõendab, tuleb jahimehel õigel ajal tuld anda.

Kõige eeltoodu juures ei tohi unustada, et tähendatud tunnused käivad normaalolude kohta. Karmide lumerohkete talvede järele, millal ulukid toidupuuduse all kannatavad, tuleb vanuse kindlaksmääramisel veelgi ettevaatlikum olla. Vaadelda ja kindlat otsust teha ei saa ainult ühe õhtuga, vaid tuleb võtta aega ja kannatust!

Välise kehaehituse vaatlemise juures tuleb otsekohe paralleele tõmmata meie koduloomadega. Kui võrrelda üksteisega lambatalle, utte ja jäära, kas ei ole nende kehaehituses kindel vahe? Edasi — kuigi see vahest hästi ei sobi metskitsega võrdlemiseks — näeme selget vahet vasika, mullika, lehma ja pulli kehaehituses. Kuid see annab alust ka metskitsete välimuse võrdlemiseks.

Metskitsetalle tunneb suvel iga jahimees juba esimesest pilgust. Hilissügisel, kui tekib paksem karvakate, ei ole suuruse järele vahetegemine enam nii kerge. Kuid lühike ja jäme pea lühikeste kõrvadega aitab talle vanematest eksemplaridest eraldada. Kujult on tall nelinurksem, sest keha ei ole veel pikaks sirgunud nagu täiskasvanud ulukitel. 1—2-aastase metskitse keha on võtnud üldiselt juba kindlad proportsioonid. Kujult on ta sihvakas, peenikese kaelaga ja väikese peaga, täis nooruse värskest ja jõudu. Siit edasi aga on vanuse kindlaksmääramine aastate kaupa raske ja välise kehaehituse järele võib ainult päris vana emakitse ära tunda. Viimasel on tallede kandmisest kõht suuremaks veninud, küljed sisse langenud (nagu lehmade juures nn. „tühimagu“) ja kogu kehaehitus on sõna tõsisel mõttes nurgelisem. Noore looma ümarus ja pehmus on kadunud!

Vana emakitse pea kaotab oma lihavuse ja silmade kohale tekivad augud, nagu seda ka vana lamba juures võib tähele panna. Selletõttu paistab luine pea ka pikem ja raskem olevat, kui see noorel emakitsel on. Osalt põhjustab seda veel kaela peenemaks muutumine või „sisselangemine“, mille tõttu see ka tublisti pikem paistab olevat.

Keha üleminek kaelaks sünnib järsku nn. „sälkkaelana“. Ka paistavad säärase pea juures kõrvad eriti pikkadena.

Veel võib tähendada, et noorel ulukil kaob vananedes karvaläige ja karvakate muutub tuhmjaks. Värvus ei mängi selle juures mingit osa, olgu see kollakas- või roostepunane, kuid vanal loomal paistab läiketa karv olevat nagu takerdunud ja tuhm. Sama nähtust võime ka kariloomade juures tähele panna. Mis puutub „hallikminemisse“, s. o. karvad ninal ja otsaesisel muutuvad hallikasvalgeks, siis ei ole see küll kuigi kindel vanuse tunnusmärk. Valget nägu leidub ka noortel metskitsedel ja see on arvatavasti mingi bioloogiline nähtus.

Sokkude väliskuju kohta võiks ütelda sama, mis emakitsede juures. Ka vanal sokul venib kõht suuremaks, külgedele tekiavad tühimikud, kuid kael on lühem ja jämedam kui noorel sokul. Kui aga sokk on vigastatud või haige, muutub ka tema kael peenemaks ja siis tuleb sarved täpsema vaatlemise alla võtta.

Kui jahimees oma piirkonnas võttis täpse vaatlemise alla metskitsede väliskuju ja sarved, ei tohi tema ka uluki ülespidamist ja iseloomu ära unustada. Ka see annab mõningaid aluseid uluki vanuse määramiseks.

Algame jällegi talledega. Need on alati kartlikult-elavad ja ruttavad vähimagi kahtluse või hädaohu puhul ema juurde. Kogu nende olemine on umbusklik ja nad toovad ümbrusse teatavat rahutust. Nooremad emakitsed ja sokud on eriti uudishimulikud. Kui nendele jääb midagi kahtlaseks või ei saa nad aru, mis neid segas, tulevad nad väljasirutatud kaelaga eksitajale lähemale, püüdes vaadata kord võimalikult kõrgelt, kord jällegi päris ligi maad. Tihti käib sellega kaasas esijalaga kõpsutamine ja keelelimpsamine, nagu lambalgi. Liginemine toimub tavaliselt poolringis, mille juures püütakse jõuda allatuule.

Ka sööma tulles on noore uluki ülespidamine erinev vana omast. Söömise ajal liigub ta kärmesti edasi, hammustab kiiresti, tõstab tihti pead, vaatab lühidalt ringi, sööb jälle jne. Kogu ta olemine on elav, kärsitu.

Vana metskitse liigutused on selle vastu hoopis teised. Söömine on rahulikum, pea

püsib pikemat aega maas ja edasiliikumine on pikaldasem. Kui aga pea üles tõstetakse, vaadatakse ka tükk aega hoolikalt ringi. Kui sellejuures märgatakse midagi kahtlast, ei pööra elukogemustega loom enam pead kahtlasest kohast ja nii vahib ta viis või kümme minutit liikumatult ühes sihis. Kunagi ei tule vanal metskitsel meelde seda kahtlast asja lähemalt vaatama minna. Selleks on tal aastatega uudishimu kadunud. Ka ei häälitse ta kunagi liiga pikalt, nagu seda teeb noor. Vana sokk aga kaob väiksemagi kahtluse korral vaateväljalt nagu vari. Ootamatult kokku juhtudes, põgeneb vana loom välkkiirelt, kuna noor varsti peatub ja üleõla tagasi vaatab, kes seal õieti siis oli. Vana sokk või kits avaldab selle juures paari sügava röögahtamisega oma pahameelt ja vaikib, kuna noor loodab oma suure kisaga kõiki vaenlasi ära hirmutada.

Vana soku juures võib märgata, et ta teistest eemale hoiab. Näib nagu oleks ta erakuks muutunud. Neid aga on elukogemused õpetanud, et ise saab ennast kõige paremini kaitsta. Teistest eemal olles märkab vana sokk teiste väiksematki rahutust ja sõna tõsisel mõttes nagu vajub esimesena varjavasse tihnikusse, mille ääres ta sõi. Sellejuures peab ta ka isegi süües ümbrust teravasti silmas. Vana soku erakuna olekut ei saa alati seletada tema tigea iseloomuga. Ainult jooksuajal muutub vanahärra tõsiselt pahaseks, kui mõni noor emakits alguses liiga pirtsakas on, või kui noorem sokk võistlejana silmapiirile ilmub. Tihti võib siis näha, kuidas toredate sarvedega sokk põgeneb mõne ork- või harksarvedega soku eest, nii et samblatükid põõsastele lendavad. Siin ei aita noorema soku uhke peakate midagi teise võitluskogemuste vastu. Säärasel korral võib jällegi võrdlemisi kindlasti öelda, et tagaajaja on vanem sokk, keda oleks jahimehel huvitav lähimalt silmas pidada.

Metskitsede, eriti soku edasiliikumise järele saab jällegi otsustada, kas on tegemist vana või noore ulukiga. Tavaliselt liigub noor sokk sörkides või traavides, tehes vahetevahel ühele või teisele poole üleemeelike hüppeid. Küpsesse eluikka jõudnud sokk sammub enamasti püsti päi, peaga „nokutades“ nagu paraadsammul. Kogu tema olemises peegeldub pakitsev elujõud.

Vana sokk omakorda nagu vajub ettesirutatud kaelaga ja madalal hoitud peaga edasi. Tal ei ole näilikult kunagi kiire, kuid sellejuures liigub pidevalt ja jõuab võrdlemisi kiiresti edasi.

Ka puude ja põõsaste hõõrumise ning maa kraapimise järele saab soku vanuseastme kohta seisukohta võtta. Noor sokk kaabib maad ja hõõrub särvedega puukesi märgleva vallatusega. Ta ei püsi ühel kohal kaua ja teeb oma töö igal pool poolikult. Küpses elueas olev sokk aga sarjab ohvriks valitud puukese põhjalikult läbi ja kaabib sellejuures ka tugevasti maad. Vana sokk aga ei löhu niivõrd puukest kui maad. Oma esijalgade teravate sõrgadega kaevab ta sügavad augud maasse. Veel on huvitav tähele panna, et nooremad metskitsed liiguvad enamasti varahommikul ja õhtu eel. Keskpäeval puhkavad nad mõnes tihnikus või varjulises kohas. Vana sokk sellevastu aga liigub tihtigi veel kella 9—10 või 14—17 ajal ühest kohast teise, nagu peaks ta oma julgeoleku huvides tarvilikuks asukoha vahetada. Samuti võib teda mõnikord näha keskpäeval heinamaal või lagendikul päikesepaistel üksinda magavat. Sellist sokku kohates võib jahimees teda kaunis julgesti üle püssikirbu vaadata!

Jahikirjanduse andmetel võiks soku vanust tema ülespidamise järgi järgnevalt arvata: esimese kahe või kolme eluaasta jooksul hoiab sokk alati teiste metskitsede juurde või liigub mõne noore emakitsega koos. Viieaastas ja kuuendas eluaastas hakkab sokk teiste seltskonnast tagasi tõmbuma ja liigub juba üksi või teistest eemal. Üle kaheksa aasta vanad sokud on peagu täielikud erakud. Jooksuajal on loomulikult kogu metskitsede pere segi löödud ja siis ei ole enam mingisugust reeglipärasust. Pärast jooksuaega tõmbub vana sokk seltskondlikust elust täiesti tagasi ja on paar nädalat nagu kadunud. Selle aja jooksul püsib ta vaikselt kusagil tihnikus ja ei anna endast elumärki. Hilissügisel kogunevad metskitsed jällegi väiksemapealistesse karjadesse ja liiguvad rahulikult koos.

Eeltoodu arutlemist lõpetades peab veel kord toonitama, et metskitsede vanuse kindlaksmääramiseks ei ole mingisuguseid kindlaid reegleid ega aluseid. Ulukite vaatlemisel tuleb arvesse võtta nii sarved kui kehahoid ja -kuju ning ülespidamine. Ka ei tohi õige jahimees lõppotsust teha ühekordse vaatlemise järele, vaid peab oma jahiala ulukiseisu pidevate vaatluste abil tundma õppima.

Metsaametnike kalastamisvõimalustest

K. Jõgise,
MKV nõunik.

Kehtiva Kalandusseaduse järgi kuulub kalapüügiõigus sisevetes kaldaomanikule. Riigimaade piires asetsevais veekogudes on kalapüügiõiguslane järelikult riik, kes oma püügiõigust teostab üldmoodusena väljarentimise ja tähtajaliste kalapüügilubade väljaandmise teel.

Et sõjaaegsele lauale juhtida enam kala, algatati mullu kevadel kalapüügi populariseerimist eriti ka sisevete alal ja loodi normatiivseid eeldusi, et kala saaksid püüda ka need huvitatute ringid, kellel selleks seni seaduslikke võimalusi ei olnud. Nõnda anti 1. mail 1942 Põllutöödirektori poolt kalapüügipiirkondade ja kalapüügigruppide moodustamise määrus, millega Põllutöödirektorile varuti õigus kasutada kaldaomanike kalapüügiõigusi kalapüügipiirkondade

moodustamiseks ja nende piirkondade sama määruse alusel organiseeritud kalapüügi-gruppidele väljarentimiseks.

Selle määrusega kehtestatud korra alusel läks ka riigimetsade piires asetsevate veekogude väljarentimise õigus Põllutöödirektori (nüüd Põllumajanduse Keskvalitsus) Kalandusosakonnale. Sellega on metsaametkonna korraldusest eraldatud need veekogud, mis Kalandusosakonna poolt on välja renditud. Kõik need veekogud aga, mille rentimisest Metsade Keskvalitsusele, resp. metskonnale, ei ole teatatud, tuleb lugeda endiselt Metsade Keskvalitsuse vabas valduses ja majandamises olevaks.

Kui nüüd sellel pinnal küsida, kuivõrd on metsaametnikel kalapüügiks õigust sise-

maistes veekogudes, siis annab vastuse Metsade Keskvalitsuse 1942. a. ringkiri nr. 100/71 p. IV, mille järgi on metsaametnikele lubatud tasuta kalastamine neile teenistuslikult alluvais veekogudes. Tuleb võtta arvesse, et Kalandusosakonna poolt ülal-märgitud korras väljarenditud veekogudel metsaametnikul ipso jure kalapüügi õigust ei ole, olgugi see veekogu temale teenistuslikult alluvas metsapiirkonnas. See õigus võib temal olla vaid rendilepingu alusel, kui ametkond teostab veekogu majandamise alal valvet. Metsade Keskvalitsuse poolt on samme astunud, et sääraseid õigused metsaametnikele tagataks. Eramaade piires asetsevaile veekogudele see teenistuslikel eeldusil antud kalapüügiõigus, enesest-mõista ei laiene.

Missuguste abinõudega peab piirduma metsaametniku teenistusjärane kalastamis-

õigus, sellele saame samuti vastuse üldtä-hendatud ringkirjast koos metsa kõrvalka-sutuste taksidega (sama ringkiri nr. 100/71 — 1942. a. lisa). Siit näeme, et lubatud on püük käsiõngega, milleks loetakse peale tavalise vibuõnge ka mänguõng, spin-ning ja lant (vedel) ning vähipüük mõrraga või nataga. Sellega on lubatud vaid spordipüük, kuna mitmesuguste silm-kude- ja seisupüüenistega püüdmiseks keh-tib üldine kõrvalkasutuste majandamise kord. Paralleelselt sellega võib muidugi püüki teostada ka Kalandusosakonnaga sõlmitava rendilepingu alusel.

Merevetes, Peipsi, Pihkva ja Võrtsjärves on kalapüük kõigile vaba, kusjuures tuleb silmas pidada paiklikke püügikoha ja -aja keelde (vt. Kalapüügi korraldamise määrus RT 1939, 5, 18) kui ka neil veekogudel vii-bimise alal antud eeskirju ja korraldusi.

* LOODUSKAITSE *

Metskondades tuleb üles otsida kõik loodus-kaitset väärivad esemed ja alad

Dr. G. Viibaste,
MKV looduskaitse inspektor.

Härra Kindralkomissari korraldusega 5. märtsist 1942. a. on Metsade Keskvalit-susele tehtud ülesandeks astuda tegevusse Eesti looduskaitset juhtiva asutisena, nagu see toimub praegu Saksamaal. Selle korral-duse alusel on alustatud looduskaitse tege-vuse jätkamist endises suunas. Et aga loo-duskaitset teostab Metsade Keskvalitsus, siis langeb töö edukas läbiviimine met-sameestele osalt suuremal määral kui va-remalt. See suund ja korraldus on täiesti loomulik, sest kui tahetakse jätta suure-maid alasid looduskaitse alla teaduslike või ka esteetiliste ülesannete saavutamiseks pikema-ajaliste vaatluste tarvis, siis võib see toimuda vaid riigimaadel, peamiselt just metskondades ning metsamajandusega vilunud isikute kontrollil ning läbitöä-misel.

Esimesi ülesandeid looduskaitse korral-duste teostamisel on kindlaks teha seda, mis meil veel metskondades on huvitavat looduskaitse seisukohalt. Selleks tuleb kõik metskonnad läbi uurida ja väärilised ese-med ning alad loendada. Selleks peavad aga metsamehed andma suurema osa teateid, sest kes tunnevad paremini metskondi kui need, kes on nendega kõige tihedamalt seotud.

Juba möödunud aastal tegi Metsade Keskvalitsuse juhataja metsaülemale üles-andeks: seada sisse igas metskonnas loo-duskaitsemärkmik, millesse kantakse kõik metskonnas leiduvad esemed ja alad, mis väärivad looduskaitset neil kaalutlusil, mida näeb ette looduskaitse seadus. See märkmik jääb alatiseks metskonna kantse-leisse.

Looduskaitsemärkmik on tarvilik kahelt seisukohalt: metskonnas on alati kättesaadav ülevaade selle kohta, mis seal on huvitavat ja haruldast loodusteaduste printsibil. Seda võivad kasutada esmajärjekorras oma ametkonna teenistujad ning eriti väärtuslikke teeneid omab ta sel korral, kui tuleb metskonda uus ametnik. Et looduskaitse alla võetud esemed ja alad on seotud seadusega, siis võib ülevaate puudumisel ametkonnal tulla kokkupõrkeid paragrahvidega, nagu seda kahjuks ongi ilmnenu mõnes metskonnas. Looduskaitsemärkmikuga tutvudes kõrvaldatakse need juhtumid täiesti.

Teiseks võivad kasutada looduskaitsemärkmikku ka teised külalised, kes satuvad metskonda, olgu teaduslikel või huvialalistel matkadel. See võimaldab tutvuda metskonnas olevate haruldustega ja huvitavate maastikega. Võibolla, et kõiki looduskaitsemärkmikku sisse kantud esemeid ja alasid ei suudeta niipea kanda looduskaitseregistrisse, aga nende olemasolu saab looduskaitsemärkmiku kaudu teatavaks ning mõni nähtus võib tulla vajalikule uurimisele. See suurendaks aga teadmisi meie kodumaast.

Olgu siin tähendatud, et Saksamaal sai looduskaitse esimese tugevama tõuke just metsabotaanilisest märkmeist, mida koostati prof. H. Conwentzi ettepanekul riigimaadel igas metskonnas juba käesoleva sajandi algul. Tarvilikku hoogu annab looduskaitsemärkmik ka meilegi looduskaitsele.

Mida on vaja kanda looduskaitsemärkmikku? Nagu juba ringkirjadega teatatud looduskaitse usaldustegelastele, kantakse looduskaitsemärkmikku võimalikult kõik metskonnas leiduvad huvitavad esemed ja alad, näiteks järgmise kava järele:

- 1) haruldased puud, olgu vanaduse, jämeduse, erilise kasvukuju või -laadi poolest, samuti puud, mis on seotud muistenditega või pärimustega;
- 2) suured rändrahnud ehk kivid, eriti need, mille kohta on teada muistendeid ja rahvatraditsioone;
- 3) tähelepanuväärivad allikad, olgu veeomaduste, veerohkuse või rahvaarvamuste poolest;
- 4) maa aluspõhja paljandid (paepaljandid, paepangad, sügavad lõhed alus-

põhjas, järsud kaldad — nn. „taevaskojad“, „põrgud“, või teised järsakud, liivakivikühmud, lubjatufikuhjatised jne.);

- 5) vee maa alla voolamise kohad, salajõed, nende pugemed ja tõusmed, rahvaarvamused nende kohta jne.;
- 6) pisijoad jõgedel ja ojadel, suuremad kosed ja karestikud, huvitavaid nähtusi jõgedel ja järvedel (perioodilised veepinna kõikumised mõnes järves, põhjajää jõgedes jne.);
- 7) tähelepanuväärivad maastikud, järved, luhad, rabad, sood, paksu mullakorraga kattunud maasisesed puudelademed, kannustikud turbarabade all jne.;
- 8) huvitavad välismaa päritoluga puuderühmad, üksikud puud, mis kuidagi väärivad tähelepanu looduskaitse huvides;
- 9) maa-alad, mis on tähelepanuväärivad linnukaitse, taimekaitse, loomakaitse, maastikukaitse või muult seisukohalt;
- 10) muid huvitavaid alasid ja esemeid.

Võib kerkida küsimus, kuidas tuleb koostada looduskaitsemärkmik?

Erilisi nõudeid selleks ei ole. Märkmikku võib kasutada harilikku vihikut või valmistatakse see lihtsalt tavalisest paberist, milles jäetakse tarvilikus ulatuses ruumi ülalnäidatud rühmitustele. Esemeid ja alasid märkmikku kandes tuleb üles tähendada nende täpne asukoht (metsandik, vahtkond, kvartaal ja selle osa; kui asupaigal on oma nimi, siis ka see üles märkida), võimalikult ka plaan lähedalolevate teede või jalgradadega, mõõtmed (puudel ümbermõõt rinnakõrguselt, kõrgus, võra kuju; rändrahnudel pikkus, laius, kõrgus, suurim ümbermõõt, võimaluse korral ka ristmõõt üle kivi; maa-aladel umbkaudne suurus jne.), lühike kirjeldus, samuti muud teadmised, mis on eseme või ala kohta (muistendid, rahvatraditsioonid, -arvamused jne.). On kirjeldatud eseme või ala kohta jooniseid, ülesvõtteid, visandeid, siis ka need juurde lisada. Kui ese või ala on juba mingisuguse kaitse all (looduskaitse, tervishoiukaitse, pargiplokk, kaitsemets), siis see ka märkida, mainides ühtlasi, kus otsus on avaldatud.

Nagu juba tähendatud, jääb looduskaitsemärkmik alatiselt metskonna kantseleisse ning seda täiendatakse alati, kui avasta-

takse metskonnas midagi uut tähelepanuväärivat või pannakse tähele muudatusi sissekantud esemete ja alade juures. Märkmikust saadetakse ärakiri või väljavõte looduskaitse-inspektorile iga aasta 1. jaanuariks ühes tegevusaruandega, kusjuures esimesel korral tehakse ärakiri tervest märkmikust, järgnevail kordadel vaid väljavõte sellest osast, mis on aasta jooksul tulnud juurde. Et metsaülemailt saadud ärakirjad ja väljavõtted korraldatakse maakondade järele suuremaks köiteks, seepärast on soovitatav, et ärakirjade tegemisel kasutataks ühtlase suurusega paberit, näiteks dinformaati.

Andmeid ülaltoodud kava kohaselt kogutakse kõigi metskonna ametnike abil, kel on teadmisi nende olemasolust. Metskondades võiks korraldada andmete kogumist järgmiselt: Iga vahtkonna kohta kogub andmeid metsavaht, toimetab mõõtmised ja lisab neile juurde seda, mis on teada eseme või ala kohta. Need esitab ta metsnikule, kes koostab saadud andmete alusel ülevaate

oma jaoskonnas ja annab selle üle metsaülemale, kes kannab andmed looduskaitsemärkmikku, muretseb joonised ja ülesvõtted, kui need on vajalikud eseme tähtsuse või väärtuse seisukohalt.

Sellise kirjelduse ja kogumise järgi koostub pea kindel ja tõelistele oludele vastav ülevaade, mida aga võib alati täiendada, kui selleks saabub materjali. Ka on soovitatav, et andmete kogumise algupärandid kogutakse kokku ning ühendatakse neid erilisse kausta või otse looduskaitsemärkmiku lõppu, kui see on võimalik kaustalt.

Andmete saabumisel metskondadest, samuti ka teistelt looduskaitseusaldustegelastel talumaadelt, on võimalik saada ülevaadet sellest, mis on veel tarvilik teha, et Eesti looduskaitse oleks korraldatud nõuetekohaselt ja oleksid kaitstud need esemed ja alad, millel on väärtus kas teaduslikult või esteetiliselt, nagu seda nõuab praegune looduskaitse seadus. Selleks on vaja usaldustegelaste ühist hoolt ja tööd.

MITMESUGUSEID TEATEID

Professor Kaarel Veermets 50-aastane

3. juunil 1943. a. pühitses metsakasustuse professor Tartu ülikoolis ja T. Ü. Metsakasustuse Instituudi juhataja dr. rer. for. Kaarel Veermets oma 50-ndat sünnipäeva. Kogu Eesti metsameeste perel on põhjust seda tähtpäeva märkida, kuna eesti kõrge metsateaduse rajamisel ja arendamisel, eriti metsakasustuse ja metsatehnoloogia erialadel kui ka meie metsamajanduse tasapinna tõstmisel on K. Veermetsal välja paistvad teened.

Kaarel Veermets (kuni 1936. a. Karl Verberg) sündis end. Jamburgi maakonnas eesti asunduses 22. mail 1893. aastal (v. k. j.). Lõpetas 1907. a. Jamburgi linnakooli ja 1914. a. Jamburgi kommertsikooli, töötades sealjuures pidevalt majanduslikel põhjustel tunniandjana, ilmajaama vaatlejana ja laborandina. 1914. a. astus K. Veermets Peterburi Metsainstituuti, mille 1919. aastal lõpetas. Üliõpilasena võttis osa 1917. a. su-

vel Põhja-Iraani metsakorraldustöödest maamõõtjana-taksaatorina ja 1918. aasta suvel teostas tammekultuuride uurimistöid Kesk-Venemaal. Metsainstituudi lõpetamise järele astus K. Veermets 1919. a. metsateenistusse metsatehnikuna, missuguselt kohalt asus samal aastal Moskva-Rõbinski raudtee metsatööstusesse, kus töötas kuni 1921. aastani, millal siirdus kodumaale.

Eestis töötas K. Veermets lühemat aega Metsade Peavalitsuse tööstusosakonnas ja asus 1921. aasta septembrikuus tööle Eesti Vabariigi Tartu ülikooli vastasutatud metsaosakonda. Töötas 1921.—1922. a. metsaosakonna noorema assistendina. 1922. a. valiti ta Tartu ülikooli stipendiaadiks metsakasustuse alal. Täiendas ennast kodumaal ja mitmel pool välismaal, nagu Soomes, Rootsis, Saksamaal, end. Austrias ja Ungaris. 1923. aastast nimetati K. Veermets ühtlasi õppeülesande täitjaks metsa-

kasustuse alal. 1925. kuni 1927. a. tegutses eriainete õpetajana ja 1927. kuni 1930. a. metsakasustuse dotsendi kohusetäitjana. 25. oktoobril 1929. a. kaitses K. Veermets doktori-väitekirja „Lüli ja maltspuu suhe männil“ ja omandas dr. rer. for. tiitli. 1930.—1938. a. tegutses ülikoolis metsakasustuse dotsendina, nimetati 1938. a. adjunkt-professoriks ja samal aastal metsa-

Prof. K. Veermets.

kasustuse erakorraliseks professoriks. Alates 5. detsembrist 1942 töötab ta metsakasustuse korralise professorina Tartu ülikoolis.

Viimasel üle kahe aastakümne-pikkusel perioodil on K. Veermets pühendanud kogu jõu tööle Tartu ülikoolis. Väsimatuna, vastutulelikuna kuni äärmuseni, kuid täpsena ja nõudlikuna on ta eesti metsateadlaste ettevalmistamist teostanud ja juhtinud oma erialadel ning sooritanud erialalisi uurimistöid. Pidades vastavate teadusharude arenguga alatasa kohandatud ettekandeid oma väga ulatuslikkudes erialades — metsakasustus ühes metsateadega, metsatehno-

loogia, metsakaubandus — ja juhatades sellekohaseid praktilisi töid, pole ta piirunud ainult kohustuste täitmisega, ta on võtnud endale töörohkeid kohustusi ka väljaspool otseseid ülesandeid. Nii on K. Veermets osa võtnud Akadeemilise Metsaseltsi juhtimisest kauaaegse ja aktiivse juhatusliikmena abiesimehe (1922.—1923., 1924.—1925., 1926.—1928. a.) ja ametita juhatusliikme (alates 1928. a.) kohustustes. Ta õlgadel on lasunud Eesti Metsanduse Aastaraamatute toimetamise töörohke ja tihti vaevarikas ülesanne. Peale paljude trükisilmunud uurimustööde, milledest tähtsamad: „Vaigutamise katsed Ülikooli õppe-metskonnas“, 1925. a., „Tõrvatööstus Eestis“, 1926. a., „Lüli ja maltspuu suhe männil“, 1930. a., „Puidu kasustamine majapidamises ja tööstuses“, 1931. a., „Forstschätze und die Möglichkeit der Gewinnung von Holzkohle in Eesti“, Milano 1933. a., „Metsa- ja puidutööstusjäänused“, 1937. a. ja Eesti Metsateadlaste Päevadel ettekantud ning Eesti Metsanduse Aastaraamatutes ilmunud referaatide: „Korraldustest metsaülestöötamise alal“, 1926. a., „Vaigutamise katsed Ülikooli õppemetskonnas 1924. a.“, 1927. a., „Töö produktiivsus metsamajanduses“, 1927. a., „Tööde mehhaniseerimine metsanduses“, 1928. a., „Puidu uued kasutamiskiivid“, 1930. a., „Metsanduslik tööõpetus“, 1931. a., „Märkmeid kasvavate puude värvimisest“, 1932. a., (EMA-s ilmunud artikkel), „Puidugaasi kasustamisest“, 1935. a., „Paberitööstuse varustamine“, 1935. a., „Sulfaattselluloositööstusest ja selle rajamise võimalustest Eestis“, 1935. a., „Mõtteid meie metsatööstusest“, 1937. a., „Puit kütteenaina“, 1937. a. (EMA-s ilmunud artikkel), „Meie puuliikide tugevusest“, 1937. a. (EMA-s ilmunud artikkel), väärivad esiletõstmist ülikooli õppetöökäsi vajalikud käsiraamatud ja juhendid: „Puude ja pöösaste määraja“ (koos prof. A. Mathieseniga), 1921./22. a. (mimeogr.), „Puidumääraja makro- ja mikrokoobiliste tunnuste järgi“, 1937. a., „Metsakasustuse laboratoorsete tööde juhend“, 1939. a. ja „Metsatehnoloogia laboratoorsete tööde juhend“, 1939. a. Pealeselle on prof. K. Veermetsa sulest ilmunud arvukalt artikleid ajakirjades, eriti „Eesti Metsas“, ja ka ajalehtedes.

Eripeatüki moodustab prof. K. Veermets

PE $\frac{A}{754}$ 93,2 1-1

sa tegevus Tartu ülikooli põllumajandus-teaduskonnas, kus ta aastaid on tegutsenud teaduskonna sekretärina, dekaani abina ja metsaosakonna prodekaanina.

Kuid ka väljapoole ülikooli on prof. K. Veermetsa tegevus ulatunud; mainitagu siinkohal ta tegevust Eesti riigimetsade valitsemise ja majandamise organites — nii A/s. Eesti Metsatööstuses, kus ta nõukogu esimehe kohal on töötanud, samuti Metsandusnõukogus, mille liige on tal tulnud olla Tartu ülikooli esindajana. Loodusvarade Instituudi metsandussektiooni liikmena on ta juhtinud metsakasustusliikude küsimuste uurimistöid aastast 1938 kuni sektiooni likvideerimiseni.

Kõigis neis asutistes, nagu ka väljaspool, on prof. K. Veermets väsimatult töötanud eesti metsanduse ja metsamajapidamise ta-

sapinna töstmise heaks. Selles mõttes väärriks ta esiletöstmist eesti sulfaattselluloositööstuse rajamise mõtte ühe algatajana ja selle teokssaamise eestvõitlejana. Samalt seisukohalt olgu nimetatud ka prof. K. Veermetsa tegevus Eesti Süsiniku Kasutamise Seltsis, mille esimehena, alates 1934. a. kuni seltsi likvideerimiseni 1941. a., ta oli aktiivseks puidugaasigeneraatorite laialdasele kasustusele võtmise mõtte propageerijaks.

Ei ole võimalik siinkohal loetleda kõiki neid töid ja teeneid, mida prof. K. Veermets on sooritanud meie metsanduse ja metsateaduse kasuks.

Eesti metsameeste pere soovib prof. K. Veermetsale palju jõudu, tervist ja õnne selle viljaka töö jätkamiseks.

Suvine küttepuudega isevarustamise kord

Alates 1. aprillist 1943. a. algas isevarustajate suvine küttepuude ülestöötamise hooaeg kõigile soovijale (linnad ja maa), kus antakse ülestöötamiseks olemasolevate tagavarade ulatuses esijoones surnud metsa, hooldusraiete materjale ning kände.

Raielanke antakse igakordse Metsade Keskvalitsuse korralduse alusel võimaluste ulatuses metskondadest, kus ei ole suudetud ettenähtud raienormi täita.

Metsamaterjalid tuleb isevarustajail üles töötada Metsade Keskvalitsuse tehniliste tingimuste kohaselt. Kasvama jäetakse tarbelehtpuud ja väärtuslikumad palgipuud seal, kus väljaveu suvel võimatu. Ülestöötatav okas-arpuu tuleb kohe raiekohal koorida või juttida vastavalt Metsade Keskvalitsuse tehnilistele tingimustele. Kõik isevarustajate poolt ülestöötatud küttepuud müüakse isevarustajale. Suvine isevarustajate hooaeg kestab kuni 1. oktoobrini 1943. a. (Ringk. 24. III 43. a. nr. 100/32).

Linnade isevarustajate töölejuhtimisel on püütud ette näha kohti, mis oleksid nendele kättesaadavamad oma kauguse ja soodsamate veovõimaluste tõttu (raudteeliinide, autoteede ja parvetusjõgede äärsed metsaosad).

Kohalikule rahvale, kohalikele asutistele ja ettevõtetele antakse esijärjekorras ülestöötamiseks surnud metsa, hooldusraieid ja kände. Erandjuhtudel võimaldatakse kohalikule rahvale küttepuude ülestöötamist ka langijäädikelt ja langitükkidelt, milleks aga iga kord on tarvis metsailema ettepanekul Metsade Keskvalitsuse luba.

Ülestöötamise tähtajad määratakse vastavalt kogusele, kuid mitte pikemad kui 1. oktoobrini 1943. a. Materjalide väljaveo tähtaeg määratakse mitte üle 1. IV 1944. a.

Isevarustajail nõutakse, et nad loa saamiseks kohe tööle asuksid. Kes nädala või härrmilis ju-

hul kahe nädala jooksul tööle ei asu, kaotab õiguse lubatud kohal töötamiseks. Ei ole lubatav, et isevarustajale raiumiseks antud osadel tööga viivitatakse. Kui on näha, et töid ei suudeta normaalajaks lõpetada, tuleb isevarustajale raiumiseks ettenähtud osa vastavalt vähendada ning sinna juurde paigutada uusi töötajaid.

Isevarustajad, kes ei ole seotud „Riigimetsades tarbe- ja küttepuude raiumise määruse“ järele kohusliku raienormiga, saavad preemia-riigile langeva tarbepuu koguse iga väljateenitud Rmk. 8.— töötasu pealt ostuloo 0,25 l viina ja 25 paberossi peale. Samuti on isevarustajad, kes omavad elatistarbeainete-kaardid ja kes on vähimalt kolm päeva pidevalt töötanud metsatööl, õigustatud saama lisatoiduaineid, s. o. 1 inimese kohta 180 g leiba, 35 g liha või 105 g kala ja 15 g võid päevas. Lisatoiduaineid ei saa ainult need töödest osavõtjad, kes on juba varustatud raske- või üliraske-töölise lisakaardiga. Ostulube väljastavad linna- või vallavalitsused, kelle halduspiires töötatakse, metsa-ülemate või nende poolt volitatud isikute sellekohaste töötoendite põhjal. Metsatööstest osavõtjale väljastatud ostulubade alusel võib lisatoiduaineid osta kas maal vastavast kauplusest või linnas erikauplusest.

Linnade isevarustajate metsatöödele juhtimiseks on suuremas linnades tööle rakendatud küttekriisi lahendamise bürood, kuna väiksemate linnade linnavalitsuste juures tegutsevad linna kütteametid. Nimetatud asutised on tihedas kontaktis Metsade Keskvalitsusega, kelle poolt linnadele võimalikult nende tarviduse piires antakse vabaks teatavad kontingendid lähemaist metskondadest surnud metsa, põimendusraiete või raielankide-jäädike näol, kuhu linna isevarustajate ja asutiste töödele juhtimine sünnib linna kütteametite poolt vastavate metsailemate kaudu.

A. L.